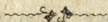


Požigalčeva hči.

Resna igra v petih dejanjih.



Česki spisal Jos. K. Tyl,

poslovenil

Josip Staré.



Izdalo in založilo

Dramatično društvo v Ljubljani.



V LJUBLJANI.

Tisk Egerjev.

1871.

O s o b e.

Gorišnik, mestni komisar.

Kamenšek, pisar.

Neža Leskovčeva, premožna platnarica.

Vrabc, njen brat, kmečk godec.

Rezka, njegova hči, v Ljubljani v službi.

Metka,

Nežka, } njeni sestri.

Vdova **Potokarica**.

Tone, njen sin, krojašk pomagač.

Sosed **Grivec**.

Sosed **Kosmač**.

Martin Sekač, mlad mesar.

Urška, njegova sestra.

Škrjanec, konjár.

Janez Vernè, naselnik iz Amerike.

Peter, mlad Indijanec.

Jablanec, uradnik krvave sodnije.

Stari **Primož**, grobokop.

Katra, dekla pri Leskovčevaj.

Pazič, nadglednik jetnikov.

Dva beriča.

Godi se v **Kostanjevici** in v **Ljubljani**.

Prvo dejanje.

Pokraj odra zidom ograjeno pokopališče na kmetih. Za zidom sem ter tje kako drevo. V sredi so odprta križevata vrata, skozi katera se vidi na grobove. Zadaj v levem kotu se vidi zadnji del cerkve.

PRVI PRIZOR.

(Z grobja zadoni miloglasen četverospev:)

Mirno spavaj v tihem grobu,
Tvoja je končana pot;
V zarji na prestolu večnem
Čaka na-te Bog sodnik.

Milostivo te poklical
Večni je nebes Gospod,
Stan pripravil ti je blagi
V povračilo dobrih del.

(Po petji se čuje spredaj na desnej strani, nekoliko od daleč vesela narodna pesem, ki jo poje nekoliko možkih,

vedno dalje odhajajočih; pesem polagoma utihne. — Med tem petjem se zgube ljudje iz grobja, kakor je na kmetih po pogrebu navada, počasi in resno na levo stran. Po pesmi vstopita:)

Grivec in Kosmač.

Grivec. Pomislite, še pri pogrebu ga nij bilo!

Kosmač. Ali je mar čuda? Temu človeku ljubše so kvarte, ko pesem mrtvaška. Prej ko ne sedi v kakej krčmi, pa je pozabil, da mu doma žena na odru leži.

Grivec. Jaz bi le rad vedel, kako bi bilo danes s pogrebom, da nij bilo dekleta z Ljubljane.

Kosmač. Gotovo da bi rajnca še zdaj v stanici ležala.

Grivec. Prav radoveden sem, kako si bo ta človek pomagal od zdaj za naprej? Zadolžen je čez glavo — vsi pa vemo, da je rajnca sama skrbel za vse.

Kosmač. Bog jej daj večni mir in pokoj! To je bila poštena žena; brez nje bi bil Vravec že davno nekje — v smetišči.

(V tem oba odhajata za ostalimi.)

DRUGI PRIZOR.

Vrabec (v ozkem fraku in v kratkih nankinovih hlačah, z goslimi pod pazduho). **Škrjanec** (na pol po kmečko oblečen, z druge strani).

Vrabec. Nič ne skrbi, brate! Jaz porečem le dve, pa ti pojde vse, kakor namazano.

Škrjanec. Ali pri tebi tako plešejo, kakor jim žvižgaš?

Vrabec. Kako pak?! Da le zažvižgam, se zavrté. No, dobro, da me spominjaš na rajnce pogreb; mogoče, da dekleta še tukaj pričakava, pa se koj zmeniva ž njo.

Škrjanec. Tukaj-le?

Vrabec. No, kaj ta kraj nij pristojen zato? Njeno srce bo gotovo jako občutljivo, pa se bo dalo na vsako stran zabrniti.

Škrjanec. Napelji stvar, kakor hočeš, samo da jaz dobim kar mi gre. Že veš: dekleta ali bajto. Jaz sploh nijsem zoprn gost, ali to pot ti vržem vrv na vrat — hahaha!

Vrabec. I saj je prav, jaz ti ne uidem. Zdaj pa bodi tako dober, pa stopi malo naprej. Na prvi pogled se mlada deklé ne bo zagledala v te, razun ko bi imela mreno na očeh.

Škrjanec. Meniš? No, da le očete vabim, ki so vedno brez novcev — hahaha! Jaz

grem torej domu; ti pa le glej, da se mi ne zgubiš. (Odide.)

Vrabec (jezno za njim gledé). Kar za-ongavil bi ga — pa kaj! Taka duša še greha nij vredna! Ali on me ima v kleščah, in če deklé pametna ne bo, prokleta bo slabo življenje! Mar naj bi bila tista suha s koso rajši po mene prišla, kakor po mojo rajnco! Vsaj bi bilo konec vsega!

TRETJI PRIZOR.

Rezka, (peljaje za roko) **Nežko** in **Metko**, (prihaja žalostna z grobovja; oblečena je priprosto po mestno s črnim robcem na glavi). **Vrabec**. (Malo pozneje) **Tone**.

Metka. Ah, **Rezka**, poglej, tu stojé oče.

Rezka (povzdigne oči). Dobro jutro, oče!

Vrabec. Dobro jutro, hčerka, dobro jutro! No, ali ste opravili? Jaz sem se zamudil — pa bi me bilo tudi srce bolelo preveč. Ne žaluj, hčerka, tudi ti ne! Jaz imam za te nekaj veselega.

Tone (pogleda z grobja po Rezki, pa zopet odstopi, ter se le včasih zadaj pokaže).

Rezka. Ali tukaj?

Vrabec. Tukaj. Ako me rajnca mati sliši, pa ti poreče, da ubogaj.

Rezka. Kaj pa je?

Vrabec. Tvoja sreča. Ti si uboga — jaz nimam ničesar, in tukaj le (pokaže na otroka) sta tudi še dva, ki hočeta jesti imeti.

Rezka. Ta dva lahko preživite, če le hočete.

Vrabec. Jaz? Da, preživim jih, to je: nasitim ju morebiti; ali kdo bo za nju skrbel, kader mene ne bo doma? In kako bi počel, da bi sploh kje doma bil?

Rezka. Jaz vas ne razumem.

Vrabec. Kratko in malo: naša hiša je zadolžena; slabi časi, bolezn, dragina — niti kama na njej nij več mojega; ali ti bi na mah zamogla vse spraviti na dobro.

Rezka. Jaz?

Vrabec. Ti. Jaz človeka poznam, ki bi te k dobremu kruhu pripravil — tudi za ta dva mala skrbel, in mene zato ne davil zavolj dolgov.

Rezka. In kaj pa zahteva tisti dobri človek?

Vrabec. Nič — ko da za gospodinjo greš k njemu ti! Premožen je, zastonj neče ničesar.

Rezka. Ali me pozna?

Vrabec. Poznal te je že, ko si bila še doma, in že takrat si mu bila po volji, zdaj pa, ko te je videl z nova, pa bi te rad imel pri sebi.

Rezka. Zakaj pa ne; če mislite, da bi bila to dobra služba v poštenej hiši, odpovedala bi se v Ljubljani. Pri kom pa je to?

Vrabec (malo težko). Pri bogatem konjarji Škrjanci.

Rezka (pogleda očeta, potem). Ta človek menda še oženjen nij?

Vravec. Kaj pa zato? Tem bolje za te!

Rezka. Tisti neotesan rogoviljež?

Vravec. To so besede le, in pa nič drugega. O, ž njim je lahko shajati. Lupina malo trda, ali jedro je pa dobro — in pomni — on je petičen mož!

Rezka. Kaj — razuzdani potepenec je —

Vravec. Ah, pojdi, pojdi! Zakaj bi ne užival življenja, ko nima koga, da bi za njega hranil?

Rezka. Ki je že nekoliko osob nesrečnih storil?

Vravec. To je laž! On se je z vsakim poravnal, in želel bi si, da bi bil tudi jaz v redu ž njim. To mi verjemi, hči —

Rezka (odpravljaje otroka). Pojdita še malo k mami, pojdita; jaz pridem tekoj po vas. (Odideta na grobje.) Oče, sram me je pred otroci pogovarjati se to. Ali ste pomislili, kaj mi ponujate?

Vravec. Prav dobro.

Rezka. Kaj mi ponujate skoraj na grobu moje matere, ki mi je tukaj zapustila svoj blagoslov zato, ka morem do zdaj o sebi reči, da živim po božjej zapovedi?

Vravec. Ne bodi neumna! Tu nij govorjenja o nobenej zapovedi; jaz mislim na tvoj dobiček —

Rezka. Pa me pripravljate ob čast.

Vravec. Kdo to pravi? Ob čast! Kdo ve,

kaj se pozneje dá narediti? Škrjanec ima slabe trenutke, lahko ga utegneš pregovoriti, da bi te —

Rezka. Molčite, o molčite, oče! Groza me je, ko na kaj takega le mislim. Ko bi se tako daleč spozabila, morala bi konec vzeti, od same sramote.

Vravec. Počasi, deklé! Kako abotne besede so to! Škoda, da si bila v Ljubljani. Jaz sem le kmetiški godec, ali to vem, da novci so na svetu vse. „Kdor na gorkem sedi, lahko se drugim smeji“.

Rezka. Ali druga je, kako človek na gorko seda.

Vravec. Ne, to je vse eno, le norcem pred očmi morebiti ne. Le slabi ljudje se spotikajo nad tacimi rečmi. Potem pa pomisli še to: ta šema — to se pravi, Škrjanec drži me v kleščah; žuga, da mi hišo proda; potem pride tudi polje na kant —

Rezka. To je bridko, ali jaz — jaz vam ne morem pomagati.

Vravec. Kaj? Ali so to besede dobrega otroka?

Rezka. Gotovo.

Vravec. Očetova nesreča —

Rezka. Te ne popravi sramota otročja; oče bi bil potem še nesrečnejši.

Vravec. Kaj, sraka ti mlada! Ti boš meni jezikala, mesto da me ubogaš.

Rezka. Rada v vsem, kar je dobrega!

Vravec. Otroci ne vedó, kaj je dobro, — kaj jim ponese dobička. Ti moraš ubogati.

Rezka. Da moram?

Vravec. Ali te prisilim? (Gre nad njo.)

Rezka (mu gleda mirno v oči).

Vravec (se ustavi, ter reče sam saboj). Preklíčane oči! Ravno, kakor bi rajnea me gledala.

Rezka. Dragi oče!

Vravec (se zadere). Pójdi — poberi se mi izpred oči! Ti nehvaležna grdoba.

Rezka. To nijsem, moj oče! Jaz sem revno deklé in nimam ničesar, razun svoje časti, poštenega imena, ali tega ne dam za posvetni dobiček. Delajte, oče, da sebe preživite; za sestri bom jaz sama skrbela, in če mi pri moji revščini tudi za vas kaj ostane, vi tega ne boste zametali, jaz bom z vami zadnji košček rada delila. Ali tega ne zahtevajte od mene. Jaz bi mogla za očeta umreti, ali časti mu ne morem darovati, ta je draži od življenja. (Ide na grobje.)

Vravec (ostane malo zamišljen, potem udari jezno z ного ob tla). Prokleta življenje! (Odide.)

ČETRTI PRIZOR.

Rezka z otroci (iz grobja prihajaje). Tone.

Rezka. Hvala vam, gospod Potokar, da ste med tem varovali otroke.

Tone (srčno, ali jako nežno in sramežljivo). Oh, prosim — otroci so moje največe veselje, posebno pa ker so vaši — sem hotel reči: rajnce matere vaše — vaše sestre.

Rezka. Da, vi ste bili pri nas kakor doma. Jaz se še dobro spominjam.

Tone. Kaj ne, da? Ah, kaj pa še le jaz! Jaz nijsem niti najmanjše stvarice pozabil.

Rezka. Saj smo se dan na dan skupaj igrali.

Tone. Pač res! In jaz bi se kar precej zopet igral.

Rezka. Za to bi bila mi dva zdaj že prevelika.

Tone. Zakaj? Zdaj bi to še le znala prav dobro — in (se plašno nasmehlja) ko bi hteli —

Rezka. Kaj? Igrati?

Tone. Tudi — ali še nekaj družega. Jaz imam to že nekoliko dni v mislih; ali zadnji čas se nij spodobilo, da bi vam pravil to —

Rezka. Kaj pa je?

Tone. Vedite, Rezka, ko ste pred štirinajstimi dnevi prišli iz Ljubljane, ker so bili mati bolni — in sem vas jaz čez tri leta zopet videl: to mi je bilo — ali bi ne hteli sester poslati naprej?

Rezka. Zakaj?

Tone. Pred njima ne morem prav lahko z besedami na dan.

Rezka. Pred otroci? Ali kanite kaj slabega?

Tone. O Bog obvaruj! To je najblažja reč na svetu, sicer bi ne govoril tukaj na posvečenem kraji; ali jaz tega ne spravim iz ust v pričo kakega tretjega človeka — zato sem tukaj počakal na vas, in ker sva tu sama, rad bi opravil to.

Rezka. Radovedna sem. (Otrokoma.) Pojdita malo naprej, pa lepo počasi; vaju kmalu dojdem.

Nežka. Ali Rezki ne smete nič hudega storiti, gospod Tonček! (Obe odideta na levo.)

Rezka. No, kaj hočete tedaj?

Tone. Vi ste uboga — kaj ne?

Rezka. Kaj pa zato?

Tone. I, Bog ve, da nič hudega. Ali ko bi mogli biti sama svoja gospodinja — ali bi vam to ne bilo ljubše — nego služiti?

Rezka. To si lahko mislite.

Tone. In — ali ste si že izbrali koga, Rezka?

Rezka. Kako čudno vprašujete!

Tone. Neumno, kaj ne? Ali biti pa mora. Za vas bi to ne bilo nič čudnega. Tedaj, vi ga že imate? — Le kar na ravnost povejte, da to na enkrat zvem.

Rezka. Nijmam ga, nobenega ne!

Tone (jo prime za roke). O, to ste pridni! (Jo hitro zopet spusti.) Vidite, Rezka, jaz imam svojo hišico, to veste; tudi malo polja zraven nje — za štiri tedne sem mojster — in potem bi trebal še gospodinje. Res da so mi že to in ono ponujali, ali človek mora vprašati srea.

Rezka. To imate prav.

Tone (čim dalje srčnejši). Ali ko sem čez tri leta zopet zagledal vas, ah, Rezka, to se mi je žarilo v očeh, to mi je utripalo srce: Njo ali pa nobene! O, ne jezite se, Rezka! Jaz res mislim tako, hudoben tudi nijsem, ljudje celó pravijo, da sem premalo živ kdor le hoče, lahko shaja z manoj. Rezka — kaj mislite? Jaz vas imam tako rad, da bi za vas kar koj skočil v vodo — za vaši sestri bom skrbel, kakor za svoji — in za vašega očeta se že tudi kaj najde, da mu ne bo treba tako — no, boste že videli — kaj tedaj mislite?

Rezka (mu poda roko). Vi ste dober človek, to vem, ali zdaj in tukaj le, ne morem vam dati odgovora. Vi imate tudi še mater —

Tone. I kaj to! Ta bo vesela, da dobi tako sneho. No, kaj pravite tedaj?

Rezka (malo se pomisljaje, potem). Pridite jutri poprašat! (Hitro odide.)

Tone. O sam Bog mi jo daj! Zdaj sem gospod! Sam župan se ne more z manoj meriti, in ta vendar misli, da je medvedu kos.

PETI PRIZOR.

Urška. Tone.

Urška. Tako? Tedaj res? Tako — na širocem polji, pod božjim solncem —

Tone. Kaj vam pa je? Vi ste razburjeni!

Urška. Jaz? Ali čutite? Da, jeza me ima, da bi vi to vedeli — na vas, vi malopridnež!

Tone. Le počasi! Kakšne besede so to?

Urška. Ali nij bila tu-le tista ljubljanska gizdavka?

Tone. Na koga pa mislite?

Urška. O le hlinite se, kakor da me nič ne razumete. Saj sem ravnokar jo srečala! Že davi sem si mislila, da pojedete tu sem za njo — pa nijsem mogla od dela.

Tone. Ako imate Vrabčevo Rezo v mislih, vas prosim, da malo spodobnejše govorite.

Urška. Vi malopridnež — tedaj se vi še pitezate za njo? Pa vas nij sram pred manoj?

Tone. Mene?

Urška. Vas, vas! O jaz vas celih štirinajst dni že dobro pazim, kako se ozirate po njej, kako tekate za njo, kakor da bi ne bilo več na svetu mene.

Tone. Vas? Kaj pa vam to mar?

Urška. O vi brezbožnik — ta je lepa! Kaj

to meni mar? Meni je mar to, da veste, vi omarhljivec, vi! Kaj nimava midva biti mož in žena?

Tone. Midva?

Urška. No — ali hočete tajiti? Ali več ne veste nič?

Tone. Kaj neki? Če so mati vaša meni namenili vas —

Urška. Tako? Mati? — Sami — da niste mislili na to?

Tone. Niti sanjalo mi se nij.

Urška. I vi — vi — zakaj ste torej k nam hodili? Zakaj ste cele dni posedali pri nas in pa čepeli?

Tone. No, kaj mar nijsmo sosedje? Ali se ne poznamo že toliko let?

Urška. Tako? In to je vse? Ali niste oči obračali po meni? Ali me niste za roko prijemali?

Tone. To vse se ne pravi še snubiti!

Urška. In ko sem vam pravila, koliko dote bom imela, koliko perila, koliko drugih reči — ali se vam to nij dobro zdelo? Ali se niste zadovoljno nasmejavali?

Tone. No, kaj naj bi se bil jokal?

Urška. In to pri vas še vse nič nij? Ali ne misli celo mestice, da vi mene vzamete? Ali nijsem zavolj vas odrekla drugim?

Tone. Tega jaz ne vem, pa tudi ne morem nič za to. Jaz vas imam rad, kakor staro prijateljico —

Urška. Kakor staro?

Tone. No, kakor mlado prijateljico; ali da bi vas jemal — tega niti mislil nissem.

Urška. O jaz nesrečna!

Tone. I zakaj neki? Jaz nissem nobena sreča; takih ženinov dobite na vsak prst, kolikor hočete.

Urška. Vem — in to me ravno jezi, da sem mogla biti tako neumna pa misliti na takega človeka.

Tone. Da, pač res, vi ste bili strašno neumni.

Urška. Ali le počakajte, niste še na konju ne! Brata pošljem k vam, ta vas ošteje, kakor zaslužite. A tej ljubljanskej gizdalinki pa že sama povem svojo misel.

Tone. Vi! Le kako neumnost mi napravite!

Urška (udari z nogo ob tla). Molčite! Ona misli, da se je le umila z Ljubljani, pa bodo koj vsi nori na njo, brž ko se s svojo šemasto podobo pokaže v naše mestice. Ali počakaj, jaz ti jo zasolim, da boš pomnila, da naši fantje so za nas; vi pa — ne hodite mi več pred oči, to vam rečem, razun, ko bi imeli rožmarin za klobukom. (Odide.)

Tone. I le pojdi! — Ves sem omamljen! Le-to za ženo — to bi bila kuna v golobnjaci. Bog ne daj! Rajši grem v puščavo zobat šentjanžveve korenine. (Gre za njo.)

ŠESTI PRIZOR.

(Po kratkem prenehljaju.)

Vrnè (v letnih progastih hlačah, rudeč pas okoli života, širok klobuk na glavi). **Peter** (ravno tako, a na hrbtu malo torbo).

Vrnè (vstopi hitro korakaje, v sredi se ustavi, se odkrije pred grobjem, pa zopet nekoliko stopinj na desno stopi, ter se jame jako veselo ozirati).

Peter (pride za njim). Ali oče, ti si nagel, kakor v naših gozdih na lovu.

Vrnè. Molči, fant, molči, glej tu je tista ped zemlje, o ktorej sem ti tam za morjem tolikokrat pripovedoval; o ktorej se mi je sanjalo, ko sem se na ladji zibal v plahti.

Peter. Oh, lepa, lepa dolina! Tukaj tedaj je tvoj rojstni kraj?

Vrnè. Vidiš tam tisto veliko hruško — in pod njo tisto malo hišico? Tam je stala moja koča — tam stanovali moji stariši, ki že davnaj počivajo pod hladno zemljo. Počaki, grem malo pogledat grobov. (Gre k vhodu.) Tukaj-le ravno vhodu nasproti pokopali so mojo mater — leto popred, predno sem bil šel iz doma; brž ko ne, blizo njih ležé tudi oče. Ali — kaj je to? Ali se tukaj grobovi odpirajo o poludne, ali me moti spomin? Ali ne vidiš tam-le?

Peter. Vidim: dve nogi, dve roki, telo v

jopiču, na njem sivo glavo in na rami lopato. To je gotovo grobokop.

Vrnè. Misliš ti? (Ga k sebi pritisne.) Misliš?

Peter. No, na tem polji vendar nikdo ne koplje krompirja?

Vrnè. Tiho, tiho — sem gre. Da, to je pravi, in njegov obraz — to se ve da, malo upadel; vsa njegova postava — malo skrčena.

Peter. Ali ga poznaš?

Vrnè. Če ga poznam? Voda naj me vzame! Tako kakor tebe ali samega sebe.

SEDMI PRIZOR.

Primož. Prejšnja.

Primož (starec kakih 75 let z belo glavo; ko zagleda tujca, se ustavi, ter si popravi kapico). Na zdravje, rojaka! (Hoče dalje iti.)

Peter. Hvala, očka! Danes je soparen dan, in vi ste že pridni bili, kakor vidim.

Primož. No, hvala Bogu! Pri nas nij nikoli sile.

Peter. I se ve da, tukaj je tako lepo, da bi ljudje niti umirati ne imeli.

Primož. Ah, dragi moj, ako človek nima sam v sebi kaj, kar bi ga vezalo na ta pozemeljska

tla, za samo prst nič ne mara in ko bi bila ne vem kako lepa.

Vrnè. Voda naj me vzame! Vi govorite skoraj tako, kakor da bi na celem svetu ne imeli nobenega.

Primož. Saj ga tudi res nimam.

Vrnè. No, v vaših letih to nij čuda.

Primož. Tako? Včasih je pa to tudi narobe. Ali jaz sem tega že toliko let navajen. Ali sta se namenila v naše mestice?

Peter. Da, in zdi se nama dobro znamenje, da sva prvega vas srečala.

Primož. Tako?

Peter. Gotovo da; midva posnemava s tega, da bova dolgo živela.

Primož. Tega bi ne rekel —

Peter. Kaj niste grobokop?

Primož. Sem, ali ravno zato —

Peter. Ravno zato; kajti pri nas doma si vse narobe razlagamo. Rože nam pomenijo solze, ženitovanje smrt, pogreb ženitev, ples revščino, grobokop dolgo življenje; to si pa želiva že zato, ker ga hočeva uživati v vašem lepem kraju.

Primož. Pri nas?

Vrnè. Nikjer drugje.

Primož. Ali poznata naš kraj?

Vrnè. Čula sva govoriti od njega.

Primož. Tako? In ali od daleč prihajata?

Vrnè. Še precej. Bila sva za morjem.

Primož. Za morjem? Ah, to mora pač daleč biti?

Peter. Peš ne pridete tje.

Primož. Glejte, glejte! Vi ste bili torej tudi za morjem?

Peter. Saj sem rojen tam.

Primož. Ti moj Bog! Za morjem? In jaz sem si tolikokrat želel, da bi mogel malo pogledati tjekaj.

Peter. Vi?

Primož. To vam je stara povest, gospoda! Ali ta dežela tam za morjem mora biti kaj velika — jeli? Kdo ve, če bi jo našel? Saj so mi naš gospod fajmošter pravili pred leti, ali stara glava se tega ne spominja dolgo — pa tudi nij več treba; tam gori se že vidimo še enkrat.

Vrnè. Vi govorite, kakor da bi tam za morjem imeli kacega dobrega znanca.

Primož. Da, imel sem, imel — edinega sina.

Vrnè. Tako? Pa ga nimate več tam?

Primož. Mislim si tako, sicer bi vendar kaj poročal o sebi.

Vrnè. I kdo ve, morda ga zadržuje kaj. Jaz sem poznal človeka iz tega kraja —

Primož. Tam za morjem?

Vrnè. Ako se ne motim, šel je bil iz doma zavolj človeka, ki —

Primož (hrepeneče). Zavolj nekega Vrabca, ali

nij res? To vam je bil sin iz bogate hiše, kateremu je moj sin bil trn v peti že takrat, ko sta se še skupaj šolala, in sicer zato, ker je učitelj vedno postavljajl mu ga v izgled. Tisti Vravec imel je tudi sestro, ki je moj sin hodil za njo, in dekle je tudi rado ga imelo; ali brat njen bil je zoper to, pa je šuntal stariše, da niso hoteli o tej ljubezni slišati ničesar, in moj sin — ta pak je od žalosti šel po svetu. In od tačas nijsem slišal o njem — razun enkrat, ko je pisal iz neke Amerike.

Peter (sam saboj). Date! To povest vem tudi jaz.

Vrnè. Da, to je neki prijatelj tam za morjem pripovedoval tudi meni.

Primož. Kaj res? Vam je to pripovedoval? In meni nič poročil?

Vrné. Brž ko ne je mislil, da vas ne bom več našel živega.

Primož. Da, to so lepa leta že — kakih petindvajset.

Vrnè. On je prišel do Trsta, tam dobil službo na neki ladji; potem brez počitka potoval v vse dele sveta, ter si mislil, da bi vas njegovi listi ne nahajali več živih.

Peter (sam saboj). A — zdaj vem, pri čem da smo! (Mane si od veselja roke.)

Primož. To se je zelo motil. Gospod je dal mi doživeti lepo starost, da bi se veselil na zadnjo uro. Včasih se mi je zdelo, da zato me

pušča dolgo pri življenju, da bi še enkrat videl svojega sina — no, pa da le slišim kaj o njem.

Vrnè. Kaj bi dejali vi, ko bi na enkrat zopet se povrnil?

Primož (spusti lopato, na katero se je pred opiral, ter mu gleda napeto v oči).

Peter (sam saboj). Tega, to se ve, se nijsmo nadejali!

Primož (skoraj otročje). Ali mislite to — zares? Tako, kakor se reče: zares?

Vrnè. Ali bi ga pa poznali?

Primož. Oh — precej! Oči so mi res že malo mrkle — ali svojega sina poznam, kakor da bi ga še zdaj pred sabo videl.

Vrnè. Vidite? O, ta se je kaj zelo spremenil vam!

Primož. To si mislim, zdaj bo že krepek mož.

Peter. In pošten mož.

Primož. Kaj ga tudi ti poznaš?

Peter. Kakor samega sebe.

Primož. O, zakaj nijsta saboj pripeljala ga, ne bojita se, da sem slab starec — (skoro jokaje) da veselje bi mi škodovalo —

Vrnè. No — pogledjte mi v oči!

Primož. Kaj da — kaj — ti?

Vrnè. Ali nijste pravili, da Janez vaš je materi podoben? Ali prav nič ne vidite od materinega obraza?

Primož. Moj Bog!

Vrnè. Da, oče — tisti sem jaz!

Primož. Moj sin! (Mu pade v naročje.)

Peter. Na zdravje! Živela slovenska tla!
(Vrže od veselja kapico v zrak.)

(Igrališče se hitro zagrne.)

Drugo dejanje.

Priprosta soba z bornim pohištvom, med katerim stoji star naslonjač poleg slabe mize. Na desnej strani so vrata v drugo sobo, na levej okno.

PRVI PRIZOR.

Rezka z Metko in Nežko. Potem Urška in Martin.

Rezka. Zdaj pojdita v božjem imenu v šolo, pa se lepo ponašajta. Po šoli dobosta kruha z maslom.

Otroka. Ali velik kos! (Odideta.)

Rezka (zamišljena). Tako bi bilo pač najprej konec vseh skrbi. Potokar je dober, pošten človek, in —

Urška in Martin (hitro vstopita).

Rezka. I Bog vas sprimi! To so gostje v hiši žalovanja! Jaz sem že mislila, da me ne poznaš več. Kar sem doma, nij te bilo še k meni — jaz pa nijsem mogla k tebi, saj veš! Imelo je tebi več mar biti za svojo prijateljico.

Urška. O, saj je drugim ljudem desti mar za te!

Rezka. Tako? Jaz nič ne vem.

Urška. Le hlini se! (Skrivaj bratu.) Začni!

Martin. Kako pa?

Urška. Hitro.

Martin (stopa k Rezki, pa se ustavi pred njenim pogledom). Da, da — tako je, Rezka!

Rezka. Kaj pa hočeta?

Martin. Nič!

Urška (ga sune).

Martin. To se pravi —

Urška. E, čemu toliko ovinkov! Da, hočeva nekaj, hočeva. Najprej te vprašava, ali se spodobi to, da se tako ponašaš? (Bratu.) Govori!

Martin. Taka je; jaz vprašam, ali se spodobi to? Fej — sram vas bodi! (Sestri.) Vidiš! Meni je vselej le težko začeti. Jaz nijsem v stanu zajca zaklati, dokler mi ga kdo ne ustrelji.

Rezka. Oh Bog! Kaj pa imata zoper moje ponašanje?

Urška. Če si iz Ljubljane prišla naše fante le lovit, bi bila rajša ostala tam; mi bi bili tvojo mater pokopali tudi brez tebe.

Martin. Božja resnica, jaz bi jo bil sam odnesel, da je treba bilo.

Rezka. Ljudje božji, jaz vas ne razumem. Kaj hočeta?

Urška. Le taji!

Martin. Tega vendar ne utajite! Grdoba ostane le grdoba.

Rezka. Zdaj vaju prosim, govorita jasnejše, pa ne pozabita, da sta v tuji hiši.

Urška. Ali nijsi natvezla mlademu Potočkarju, da kakor znorel tava za taboj? (Bratu.) Govori!

Martin. Jaz pravim —

Rezka. Čajta, draga —

Martin (se hitro k sestri obrne). Čakiva!

Urška. E kaj čakati! Jaz sem deklé, ki se mora potegniti za pravice svoje. To od tebe je grdo, da prideš zanalašč ven iz Ljubljane, izpeljat mi ženina. Tega nijsem zaslužila od tebe. (Bratu.) Govori!

Martin. Taka je, Rezka, to nij lepo od vas. Če je naša Urška tako béda, da nori za tem človekom, zakaj jo izpodrivate? Ali nimate tu družih, gorših mladih ljudi — he?

Rezka. Dovolita mi —

Martin. Dovoliva jej.

Rezka. Ti se strašno motiš, če misliš, da sem jaz ti izpeljala mladega Potokarja. To nikoli nij navada moja.

Martin. Božja resnica. Zato se tudi nikoli nijste ozrli na-me.

Rezka. Kar sem doma, komaj sva spregovorila par besed; še le danes me je ustavil, ko sem šla z grobja, ter mi rekel —

Urška. No? Kaj?

Martin. Kaj je rekel?

Rezka. Da bi me vzel.

Urška. Vzel?

Rezka. To se pravi, če bi ga jaz hotela.

Urška. In ti ga nečeš — to se ve! (Se sili na smeh.) Hahaha!

Martin (za njo). Hahaha!

Rezka. Jaz mu nijsem dala še nobenega odgovora.

Urška. Da ne?

Martin. Da ne?

Urška (bratu). Jezik za zobmi! (Reziki.) Ti ga torej nečeš?

Rezka. Tega ravno ne morem reči?

Urška. Kako? Torej ga hočeš? Deklé, jaz ti svetujem — jaz grem tožit, kakor hitro sta mi prvokrat na oklicu. In imam tudi še ljudi, ki se potegnejo za me. (Bratu.) Znosi se nad njo!

Martin. No, in kake ljudi — ti vam napravijo še strašanske zadrege. Jaz sem sicer dober človek, ali kader začnem sekati v meso, takrat kosovi leté na vse plati.

Rezka. O vem; ali ne pozabite, da niste v mesnici.

Martin. I ne; to je le Urša naša —

Rezka. Ko bi rada imela Potokarja, bi tudi vaše sekanje ne ustrašilo me —

Martin. I saj jaz bi ne rekel ničesar.

Rezka. Ko bi bil že tebi ugovoril, kar je meni obetal. Ali pri njem niti misliti ne morem tega; kar ga poznam, je pošten človek, in ne vem, zakaj tako hujskaš na-nj.

Urška. Tako? Ti tega ne razumeš? Saj je prav! Le imaj ga — shrani si ga — tega poštenjaka. Ali to ti pravim — zaženem ti pa hrup, in ko bi stala že pred altarjem, porečem ti pred celim svetom, da je hudoben človek. Bom videla, ali te mine želja, biti žena mojstrova. Ostani, kar si! Premisli dobro, kar sem ti rekla, pa ne moži se! (Bratu.) Pojdi, ti si jo lepo oštel! (Hitro odide.)

Martin. Hehe — božja resnica; jeziček ima naša Urša ko klepetec. (Jo oponaša.) Ratata, ratata! Ali sicer je skozi in skozi dobro deklé, in dobro vem, da kakor hitro izlije vso jezo, bo krotka, kakor jagnje. Nič se je ne bojte; ali ko bi tistega Potokarja ravno ne hoteli, vem vam za družega, pripravnega ženina, hehe, kaj pripravnega. Vi ste

vredni boljšega, in ta je za vas kakor ustvarjen.
(Odide.)

Rezka. Kaj je to? Ko bi vse to še zdaj ne vriščalo mi po ušesih, rekla bi, da se mi je sanjalo. Pa Tone — vendar nij ne, tega ne verjamem! On je govoril čisto odkritosrčno in njegova duša ne pozna hinavstva.

DRUGI PRIZOR.

Potokarica. Rezka.

Potokarica. Hvaljen bodi Jezus Kristus! Dober dan, Rezka!

Rezka. I Bog vas sprimi soseda! Kaj mi pa vi prinašate dobrega? (Jej gre po stol.)

Potokarica. Sama sebe, draga deklica, sama sebe. Hvala. (Se vsede.) Imate kaj časa?

Rezka. Kaj pa bi radi?

Potokarica. Danes bi sicer ne imela te nadlegovati, kajti imela boš še polno glavo težkih misli; ali odlašanje bi moglo tudi škodovati — sedi malo, Rezka, če utegneš.

Rezka (si postavi stol kraj nje).

Potokarica. Ali nij danes moj sin govoril s tabo?

Rezka. Govoril.

Potokarica. I to — no, Rezka, ti si lepo deklé, pridna si bila svoj živi dan, in kolikor sem videla te dni, ljubljanski zrak te še nij omehkužil, jaz te imam rada, kar le morem, ali z mojim fantom — ne bo nič.

Rezka. Draga Potokarica —

Potokarica. Le stoj, deklé! Moj sin ima res hišico in kos polja, ali za mojsterstvo treba tudi še lepih par goldinarjev, življenje je dandanes drago, z rokodelstvom se težko rine — zato mora gledati, da kaj priženi. Ti nimaš nič.

Rezka (pobesi oči). Jaz tega nijsem nikoli pozabila.

Potokarica. I saj vem, Rezka, in ubošтво nij sramota. Ali mi smo imeli že tako lepo napeljano, da moj sin vzame si Sekačevo Urško; ta ima lepo doto.

Rezka. Ali jo pa vaš Tone ima rad?

Potokarica. Ti moj Bog! Ta z vsakim shaja. Deklé je res malo naglo, ali taka je za njega kakor nalašč. Kar se enemu pogreša, to ima drugi, in predno si ti domu prišla, bilo je že skoraj vse pri redu; on je zahajal tje, bil bi se počasi privadil na dekleta, in mi smo šteli že dneve, kdaj bomo pletli vence. Pa si prišla ti — in na enkrat, kakor bi presekal, bilo je vsega konec. Fant je kakor uročen, misli in govori le od tebe — o Urški niti slišati neče.

Rezka. Jaz ne morem nič zato.

Potokarica. Gotovo, nič. Bog ti je dal lepoto, ali ne greši ž njo —

Rezka. Draga moja —

Potokarica. To se pravi — dovoli, draga Rezka, ne koristi se ž njo drugim na škodo. Vidiš, ko ne bi bil fant videl te, bi bili zdaj vsi srečni.

Rezka (ustane). O ne mislite si, soseda, da bi jaz hotela komu kaziti srečo. Vaš sin mi je iz svoje volje ponudil, na kar nijsem mislila svoj živi dan.

Potokarica (tudi ustane). Vem, vem; ali ti bodi modra pa mu reci, da iz tega ne bo nič. Jeli?

Rezka. O nič naj vas ne skrbi! Morala bi biti strašno zarobljena, da bi po takih besedah še mogla misliti, da me vzamete za svojo snaho!

Potokarica. No, to ste pridni, da mi nečete spraviti črva v gospodarstvo. Nij ga lepšega življenja, kakor kader se ljudje dobro razumevajo. Saj, Bog vas ne bo pozabil, pa vam kje kaj družega dal. Z Bogom! (Odide.)

Rezka. Ta up torej zastonj! No, naj se božja volja mi zgodi. Saj sem se skoraj bala tega. Pojdem pa zopet v Ljubljano. Ali kaj početi z otroci? Z očetom nij nič — ali jih pustim tujim rokam? Mati so mi zadnji čas res govorili o ljubljanskej teti — ali jaz je niti ne poznam, ona pa tudi nikoli nij vprašala za nas.

TRETJI PRIZOR.

Škrjanec. Rezka.

Škrjanec. Ah, glej, to sem ravno prav prišel. Deklé doma, gotovo tudi očka.

Rezka. Nij jih še —

Škrjanec. Nič ne dé. Mi dva tudi brez njega opraviva to. No, kako je, Rezka? Ali so oče govorili s tabo?

Rezka. Govorili.

Škrjanec. No, ali te je volja, deklé? Kaj? Živela boš pri meni kakor v rajju; delala le malo, nosil bodem te na rokah.

Rezka. Dovolite, gospod Škrjanec, jaz ne morem prevzeti te službe; nijsem še odpovedala v Ljubljani.

Škrjanec. Ah, kaj služba? Kdo pa govori o službi? Jaz nečem, da bi z delom se mučila. Jaz te vidim rad, in —

Rezka. Jaz ne morem, gospod Škrjanec, zdaj zares ne morem.

Škrjanec. Tako? (Se jame neotesano smijati.) Meni se zdi, da nečeš? No, kakor se ti ljubi. Ali so ti rekli oče, kaj potem?

Rezka. Rekli, ali jaz mislim, da ste le grozili se, ter da imate toliko krščanske ljubezni, da ga ne boste spravili na nič.

Škrjanec. Ti imaj kos krščanske ljubezni.

Ne bom ga spravljaj jaz, on sam se je pripravil ob vse, ti ga uničiš pa popolnoma.

Rezka. Mene pri tem pustite le pri miru. Jaz vem, kaj mi je početi, pa si ne dam od nobenega kazati mi pota. Bodite milostivi! Pomislite, da sta tu še dva mala otročiča —

Škrjanec. I zakaj ne, če si pametna —
(Bliža se jej.)

Rezka (stopa nazaj). Pustite me!

Škrjanec. No, no! Ali si steklena?

Rezka. Da, sem za vas! Čistost duše bi mi madeževalo, če se me dotakne roka kakor vaša — zapomnite si to, nesramnež!

Škrjanec. Oho, glej jo no ljubljansko princesinjo! Le ne bodi neumna in pomisli razloček, ki je med tvojim ubožtvom pa med prijetnim življenjem, ki ga lahko imaš pri meni.

Rezka. Molčite o tem, jaz nečem, da bi zavolj vas grudila se od sramote —, in ne bahajte se z bogastvom, o katerem nečem niti reči, kako ste si ga pridobili. Ako mislite, da ubožen človek nima nič naprem bogatinu, motite se strašno. Njegova vest in njegovo poštenje sta več vredna, kakor vsi kupi vaših tolarjev, ker mu prožita moči, da prezira vse grešne ponudbe.

Škrjanec. Oho, glejte jo, glejte — deklé, kako ti zna pridigovati! No, govori le tudi očetu tako do srca, naj se poravna z bogatinom — haha! Ali pa mu pomagaj mavho nositi.

Rezka. Ako ste tako nečloveški — storim mu to. Ali to je na njem, in jaz nisem tù, da bi očetu ukazovala. Kar mi je kakor otroku po božjih zapovedih storiti, to že storim; ali dalje me ves svet ne premakne, niti ne za stopinjo, in ko bi me mamil z vsemi prijetnostimi. To je mnenje ubozega dekleta — in vi mi pomnite to.

ČETRTI PRIZOR.

Vrabec (kteremu se pozna, da je pil). **Prejšna.**

Rezka. Ah, hvala Bogu, da greste, oče!

Tukaj vas išče nekdo —

Vrabec. Ej, bodi vesela — to je prihodnji tvoj —

Rezka. Ne, ne bo — oče! Jaz sem vam že rekla, kaj mislim o tem, in po tem se tudi obnašam. Kjer gre za čast, tam je tudi najubožniši človek sam svoj gospodar ter se more vsakej nepoštenej želji upreti z vso silo, in tako delam tudi jaz! (Odide.)

Vrabec (za njo). Oho, deklé! — Ne bodi — Rezka!

Škrjanec. Le kliči, kliči — hoho! Jaz sem vesel, da le vidim, kako gre tukaj s teboj. Dobra ti sreča!

Vrabec. Ona mora —
 Škrjanec. Nikar se ne trudi. Jaz pojdem jutri k gosposki; dovoljenje za rubežen imam že v žepu.

Vrabec. Ali prijatelj — ona mora!
 Škrjanec. O se ve da, brž, kakor hitro te je volja! Ne bodi vendar tako neumen, pa sam sebe ne vodi za nos. Deklé ima svojo trmo, nikoli se ti ne udá.

Vrabec. Saj mora, prijatelj — iméj pamet — pa ne bodi neumen.

Škrjanec. Neumen — to sem že bil, da ti davno že nisem prodal te strgane bajte. Ali jutri ti pridemo, in ti se boš selil odtod. Še enkrat se tukaj naspi — hahaha! (Odide.)

Vrabec. Prijatelj! — Sam zlodej te — ne, danes ne smem kleti, — danes smo pokopali rajnko — (Se jame jokati.) Ta reva! Kako me je z dušo že na jeziku prosila, da naj pomislim, da mi zapušča dva otročaja — oh, jaz — (Položi gosli na mizo, ki so mu do sedaj na gumbi visele) — jaz bi jej bil tako rad ustregel, zmeraj je dobra duša bila — (Sede v naslanjač) ali ta prokleti črv tu-le pod levimi rebri — ta mi ni dal miru in ga ni dal — oh! to je — soparno! (Zaspi.)

PETI PRIZOR.

Rezka s sestrama. Vrabec. Potem Tone.

Rezka. Ah, oče so zaspali! — Tiho! Pojdita med tem v hram pa vzemita perila iz skrinje. (Otroka odideta skozi stranska vrata.) Oče spé? — Tudi prav. Povem jim to pismo. (Odpre pazljivo miznico, vzame iz nje kos starega papirja za note pa stekleno tintarnico, in piše.) — Priložnost je lepa in dober kup —

Tone (vstopi ves razkačen). Rezka! Ali je res?

Rezka (mu migne, da naj ne zbudi očeta).

Tone (šepetaje). Ali je res?

Rezka (dopiše, pa se k njemu obrne). Kaj pa?

Tone. Ali niso bili moja mati tukaj?

Rezka. Bili.

Tone. In vi ste jim —

Rezka. Dà, dragi Potokar, jaz sem jim dala odgovor.

Tone. Ne, to nij mogoče! Davi ste bili tako — tako — jaz sem se najboljega nadejal.

Rezka. To ne more biti.

Tone. Zakaj ne?

Rezka. Vaša mati so proti temu — brez materinega blagoslova pa pot k oltarju nij srečna.

Tone. Ali Rezika, dajte si vendar dopovedati — mati le tako —

Rezka. Materina beseda je bila določna.

Tone. Oni tega ne razumejo — saj veste, taka stara žena — ali kader le vidijo, da drugače ne more biti —

Rezka. Ne, ne, dragi Potokar! Znebite se te misli. Jaz vam sicer želim —

Tone. Oh, Rezka!

Rezka. Vi ste dobra duša —

Tone. Oh, draga moja Rezka!

Rezka. Ali name nikar več ne mislite.

Tone. Rezka!

Rezka. To ne more biti. Tudi se vrnem še danes v Ljubljano.

Tone. Jaz pojdem za vami.

Rezka. Storite, kar hočete, ali to vam vse nič ne pomaga.

Tone. Jaz brez vas ne prebijem. Vi ste moja prva misel, kader se zjutraj zbudim — in zadnja zvečer, ko zaspim.

Rezka. Vi se me boste že odvadili.

Tone. To nij mogoče, nikdar ne. Ah, usmilite se, Rezka! Na celem svetu vas nihče tako ne čisla — kakor jaz.

Rezka. To vam verjamem, ali — (Malo pomolčita.)

Tone. Torej — ne?

Rezka. Pustiva to, ljubi Potokar!

Tone. Tedaj nikakor ne? No, je že prav, hvala vam za odgovor; ali kader slišite, da tukaj

so fantje na grob spremili nekoga, takrat si mislite, da to je bil vaš — Potokar.

Rezka. Menda vendar ne bode tako hudo.

Tone. Bo — gotovo da bo; jaz sebe poznam; jaz se bom ulegel in za štirinajst dni me bo konec — konec me bo!

Rezka. Ali jaz ne zapopadem, kako morete zoper voljo svoje matere —

Tone. Ah, to je ravno nesreča, da mora vsak človek imeti mater! — Ali kako pa, ko bi ona hotela — kaj? Potem bi hoteli tudi vi — jeli? O dà, dà!

Rezka. Tiho! (Pokaže, da oče spé.)

Tone. Ne zinem vam več, ali potečem domu in prej ne mirujem, dokler matere ne pregovorim. (Hitro zbeži.)

Rezka. Dragi prijatelj — do tega časa bodo med nama gore in doline. (Gre v kamro.)

Vravec (v spanju). Proč — ne gledaj name s temi očmi — jaz imam srce pod ključavnico —

Rezka (ogrnena z veliko ruto, nese culo obleke, za njo mali sestrici, ki tudi vsaka svojo culico v roci držita).

Metka. Kam pa pojdemo, Rezka?

Rezka. K tetki — v Ljubljano.

Otroka (se tiho veselita).

Rezka. Ali zdaj — se tu še enkrat oglejta, da se bosta spominjali, kako je bilo tukaj — kjer so nam mama umrli. Takega kraja in takega srca

več ne bodeta našli; ohranita si jih v dobrem spominu. In tukaj-le — poljubita ateju roke — tudi na njega ne smeta pozabiti, da se vama bo dobro godilo na zemlji. (Da culo sestri, pristopi k očetu ter ga poljubi v čelo.) Odpusti, nesrečni mož — mi ti odpuščamo; Bog oblači lilije na polju — on ti svoje pomoči ne bode odrekel, kader se boš k njemu obrnil. Mi te puščamo pod plaščem njegove milosti in — (Od žalosti ne more dalje) z Bogom! Srečno, zibelka moja, ti svetinja mojih otroških radosti! — (Vzame sestri za roke.) Pojdita! Roka večne milosti kaži nam pot in odpri nam vrata v srce ljudskega usmiljenja! (Odidó.)

V rabeec (v spanji). Janez — pusti mi to kapljo krvi — Vrnè — jaz nimam kje spati — in moji otroci — pustite me — pustite — proč! (Seže po goslih, mahne ž njimi v spanju kakor za nekom, in se v tem zbudí.) Kaj — kaj je to? — kaj je to bilo? Ah! jaz sem spal — in zopet so bila moja strašila pri meni ter so mi pila mojo kri — — hahaha! Neumne sanje! (Mračiti se začne. On gre k oknu ter si razgrne prsi. Skozi okno padajo nanj večerni žarki.) To je — ta soparica — leži na človeku kakor môra. Ah! Solnce zahaja — moje je že davno zašlo — davno; okoli mene je noč — in v tej noči prihajajo — (Gré od okna do srede sobe in se zadene razbitih gosli.) Kaj je to! — A tako — hahaha! Ali ste vi to? Tudi vas sem moral še pokopati, mojo zvesto tovarišico? Tako, zdaj sem dogospodaril.

(Večerna zarja je minula in od zunaj se sliši, ko mimo gredé poje)

Vrnè.

Tam na jasnem nebu gleda
Bog premoder dol na svet.

Vravec. Ha! Ali še spim ali budim? To pesem je prepeval — Vrnè; od tistega časa je ni bilo več čuti!

Vrnè (poje dalje).

Bodi mirna, duša moja,
Močna roka tebe čuva!

Vravec. To je sam Janez! — Kaj tod išče čez toliko let? Zakaj je zapustil daljni grob? — Jaz ga nisem vrgel v vodo — jaz ne! on je sam padel noter! — Rezka! otroci! pomagajte! zaženite — (Leti v kamro, ali se tekoj zopet vrne.) Nikjer nič! — zapuščen — samotni — v tej temi! Ha, tam ustaja: to je rajnca — in poleg nje blede Janez — o proč! proč! bodite usmiljeni! Jaz vam nisem nič žalega storil! (Beži ven.)

(Igrališče se zagrne.)

Tretje dejanje.

Čedna soba pri Leskovčevej vdovi v Ljubljani. Na desnej strani spredaj miza, sem ter tje stoli. Na levi strani vrata v štacuno.

PRVI PRIZOR.

Katra. Rezka s sestrama.

Katra. K Leskovčevej gospé bi rade? Kaj pa želite?

Rezka. Imam nekaj važnega, ne bom dolgo nadlegovala.

Katra. Tedaj počakajte! (Sama seboj.) Kakó je mršava. Brž ko ne kako beračenje. (Gre v štacuno.)

Rezka. Prvi sprejem je bil malo ljubeznjiv, in kar sem slišala o teti, mi ne daje mnogo upanja; ali poskusiti vendar moram.

DRUGI PRIZOR.

Leskovčeva (v priprostej obleki s črnim svilnatim prepasom in s čednim robcem na glavi). **Katra** (za njo, alitekoj zopet odide skozi srednja vrata). **Prejšne.**

Leskovčeva. Kaj je? kaj bočete? kdo pasmo? Le hitro, meni se mudi; v štacuni je polno ljudi. (Noslja.)

Rezka. Odpustite, milostiva gospa —

Leskovčeva (se zadere). Ah!

Rezka. Me smo prišle iz **Kostanjevice.**

Leskovčeva. Kaj je to? Kaj je meni mari za **Kostanjevico!** Jaz tam nimam nobenega, ne poznam nobenega, nečem nobenega poznati.

Rezka. Ah, milostiva gospa —

Leskovčeva. Dajte mi mir s to vašo ljubeznjivostjo — ali ne veste, kdo da sem? **Leskovčeva** platnarica; štacuna brez velikega zlatega napisa ali z dobrim blagom. (Noslja.) Kaj ste hoteli reči?

Rezka. Da bi bilo za me žalostno, ko bi vi iz **Kostanjevice** ne hoteli nobenega poznati.

Leskovčeva. Zakaj! Kaj vam je to mari?

Rezka. Jaz sem **Vrabčeva.**

Leskovčeva. Kaj?

Rezka. To so moji sestri.

Leskovčeva. Tako? In ti se predrzneš, —

ti, deklé si mi upaš —? Jaz ne poznam nobenega Vrabca; čez dvajset let se mi nič nij oglasil; kaj hoče zdaj na enkrat? Proč naj se pobere; da se mi ne pokaže pred oči!

Rezka. Meni se zdi — da ste tudi vi rojena Vrabčeva?

Leskovčeva. Kaj je komu mari zato? Jaz sem rojena za sebe, pa za nobenega družega. (Noslja.) Vrabčeva! Glej! — (Prijaznejša.) Kaj pa mati počnó?

Rezka. Smo jih že pokopali.

Leskovčeva. Meto?

Rezka (živo). Ali pomnite nanje, tetka? Ah, kolikrat so vas imeli v mislih ter se spominjali tistih časov, ko ste bili še skupaj doma.

Leskovčeva. Spominjali so se? Tako? Ali dvajset let niso dali nikoli nič o sebi vedeti. Lepo spominjanje.

Rezka. Mati si niso upali — zato ker ste bili hudi na očeta.

Leskovčeva (zakriči). Na njega —

Rezka. Prosim, tetka, naš oče so!

Leskovčeva. Tako? In zato bi imela reči, da je — (Noslja.) Ali veš, kaj mi je storil?

Rezka. Vem.

Leskovčeva. No, in zato naj bi nemara še nosila ga na rokah? Kako se počutiš, bratec? Kaj delaš, bratec? Kaj pa ti je, bratec? Ne, ne! Če bi ne vem kako dolgo živela, nečem do smrti

nič slišati o njem. — Da bi ga — no, pustimo to!
— — Kako se je pa materi ta čas godilo?

Rezka. Oh — dobro!

Leskovčeva. Dobro? In gledaš pri tem, kakor da bi jim še v grobu rada pomagala. Mož je po krčmah s svojimi goslimi se potepal in kar si je zaslužil, to je sproti zapil — res, to je božji blagoslov! Od tistega trenutka, ko je mene tako zelo razžalil, šlo je vse pod nič.

Rezka. V obilnosti pri nas res nijsmo nikoli živeli — preveč nijsmo imeli — ali —

Leskovčeva. Kaj govoriš? Preveč! Kje na svetu pa imajo preveč? Abotne besede! Če ima kdo kaj več od družega, nima nič preveč, nima, da bi razsipal, ali da bi drugim — — Neumnosti! Le na ravnost reci, da nijste bili nikdar siti. Jaz sem zmeraj pravila tvojej rajnici materi: Ne vzemi ga, on te spravi v grob! (Noslja.)

Rezka. Draga tetka!

Leskovčeva. Kaj pa je?

Rezka (sama seboj). O Bog, daj mi to potrpežljivo prestati! — (Glasno.) Mi smo ubogi, oče imajo slab zaslužek in vsak čas jim hišo prodadó —

Leskovčeva. Tako?

Rezka. Da bi zdaj skrbeli za ta mala dva otročiča, to jim ne bo mogoče —

Leskovčeva. Tako?

Rezka. To so tudi mati na smrtnej postelji že spoznali —

Leskovčeva. Tako?

Rezka. In ker v Kostanjevici nijsmo družemu v rodu, spomnili so se zopet na vas, draga tetka!

Leskovčeva. Tako?

Rezka. Že so imeli skoraj oči zatisnene — ko me primejo za roko in rekó: Kader vam bo najgorje — pojdite v Ljubljano — ona je bila zmeraj dobra, medve sva se radi imeli — da ste otroci brata, ki ga sovraži — za to vi ne morete — pozdravite jo v mojem imenu — prosite jo — ona vas ne bo zapustila.

Leskovčeva. Tako? — Tako? — (Noslja, da bi se jej ne videlo, kako je ginena.) Vaša mati je bila neumna. (Hodi sem ter tje, ter jame Rezko bolj pazljivo ogledavati.) No, oblečeni smo dobro — ali se v Kostanjevici zdaj tako nosijo?

Rezka. Jaz služim že tri leta v Ljubljani.

Leskovčeva. Tako? Že tri leta? Ta je lepa — in jaz nič ne vem o tem! I se vé da, kaj pa je meni to mari. Za mene je treba deset let.

Rezka. Odpustite, tetka, jaz bi se bila rada oglasila —

Leskovčeva. Hvala, hvala, pri nas ne maramo za gôste. (Noslja.) No — in zakaj pa nijsi prišla? Morala si okoli letati, čevlje trgati — kaj?

Rezka. Jaz si nijsem upala —

Leskovčeva. Slišala si brž ko ne, da je teta stiskavka, da godrnja in ljudém na prste gleda? Razsipavati res ne znam, zato ker vem, kako težko se zasluži kak krajcar. Ko sem iz doma prišla, morala sem se pridno sukati med ljudmi in možu pomagati, predno sem mogla lastno štacuno odpreti ter najeti si pomagagača in fanta. Ali me razumeš? (Noslja.) Zato ste pa vendar vselej smeli sem priti; ali ste mar mislili, da bom jaz prišla in za Boga prosila, da bi se k meni oglasili? To bi morali še dolgo čakati. — (Malo preneha in se sem ter tje spreha.) No — in kako pa? Ali se znaš kakega dela poprijeti?

Rezka. Moja gospa je zadovoljna z mano.

Leskovčeva. Tedaj jej odpovej.

Rezka. Draga tetka!

Leskovčeva. Odpovej; reci da si našla teto. Pa poskusiš pri meni, no!

Rezka. Oh, hvala vam, tetka! Za sebe nimam nobenih skrbi, jaz se že preživim; ali za sestri bi prosila —

Leskovčeva. Jezik za zobe! Ti odpoveš in prideš — ne, kar koj tukaj ostaneš; jaz se že sama poravnam s tvojo gospó. Vidiš jo, ona mi bo ukazovala! Še tega se mi manjka — — (Sem ter tje se vrti, kar se obrne k otrokoma.) No, kaj pa ve zmeraj tam stojita? Ali nimata nog?

Rezka. Pojdita, tetki poljubita roko!

Leskovčeva. Pustita to, pustita! Jaz za

tisto lizanje nič ne maram. — (Gleda nanji.) Kako vama je pa ime?

Metka. Meni Metka.

Leskovčeva (prisrčno). Metka?

Nežka. Meni pa Nežka.

Leskovčeva. Cela rajnca Meta! I pojdi no sèm, pojdi ti črv moj, daj da te poljubim! (Jo k sebi vzdigne in poljubi.) Pa še ti malo pojdi, ti žaba moja! Ti si tudi moja, Nežka! Ali to vama pravim, ubogati pa, ubogati, da ne bodo mama se jezili v nebesih.

Otroka. Me bova ubogali.

Leskovčeva. Ali bosta? No, pa pojdita; bomo videli, kako znata ubogati, kader vama natočim šalico dobrega kafetka. Pojdita! Ve sta tetine — in (Se dobrosrčno nasmeje) to-le véliko — to tukaj pustimo! Ta si zna že sama pomagati — ta najde v kuhinjo brez nas. Pojdita, moja piščeta! (Odide z otrokoma skozi srednja vrata.)

Rezka. Ti moj dobri Bog, kaj se godi z menoj? Ljudje govore o tej ženi — ne, tega niti misliti ne smem! — Ona je sama dobrota!

TRETJI PRIZOR.

Peter. Rezka.

Peter (med vrati). Ali stanuje tukaj gospá Leskovčeva?

Rezka. Le notri; kaj dobrega?

Peter. Jaz bi rad govoril ž njo.

Rezka. Ona ni daleč. Jaz vam jo pokličem.

Peter. Bodite tako dobra. Ali počakajte — recite mi: ali je lepa ta gospá?

Rezka. No, nekđaj je gotovo bila; zdaj je že malo —

Peter. Aha! malo vpala — kaj? No, nič ne dé. Le sem ž njo. Recite, da se jej priporočam.

Rezka. Povem jej.

Peter. Recite le, da je tukaj nekdo iz Kostanjevice, pa bo koj prišla.

Rezka. Iz Kostanjevice? To bi jaz morala poznati vas.

Peter. Vi?

Rezka. Jaz sem tudi od ondod.

Peter. Nij mogoče? I Bog vas sprimi tedaj; kako se vam pa kaj godi?

ČETRTI PRIZOR.

Leskovčeva. Prejšna.

Leskovčeva. No, kaj pa to pomeni? Ali nijsem rekla, da pridi — (Opazi Petra.) Kaj je to? Kdo je to? Kaj pa hočete?

Peter (sam seboj). Ah, ta ga ima nabrušenega!
Leskovčeva. Pojdi k otrokoma, pa si oglej,
kje kaj stoji.

Rezka. Zapovedujte, teta! (Odide.)

Peter. Ah, to je tetka? Lepa tetka, ali
jih imate še več?

Leskovčeva. Zakaj?

Peter. Ko bi morebiti imeli katero od več,
bi jaz počakal.

Leskovčeva. Človeče, ne uganjajte mi nor-
cev in recite, kaj hočete? (Noslja.)

Peter. Da se vam lepo priporoča.

Leskovčeva. Kdo? Kaj? Kakšno govor-
jenje je to?

Peter. Ah tako! Jaz vam še nijsem rekel,
da sem iz Kost— kaj bi rekli: odkod? Stavim,
da ne uganete?

Leskovčeva. Ako norcev iščete, iščite si
jih drugod. Jaz nimam časa za take neumnosti.

Peter. Ali veste, kje so opice doma?

Leskovčeva (pokazuje na vrata). Tukaj-le —
tu, tu so vrata!

Peter. I ne, ne; ta bi bila lepa. Saj sem
tu na ogledih!

Leskovčeva. Na kakih ogledih? — Člo-
veče, zdaj imam dosti tega. Govori, kaj češ?

Peter. No, naj vam pa bo! Bilo mi je
sicer rečeno, da naj ne prilomastim naravnost v
hišo, ampak da naj prej okoli kraja malo pozve-

dam, pa sem tu in tam nastavljal ušesa in zvedel, da naša gospa rada — godrnja. Zato sem jo hotel malo razveseliti sè svojimi neumnostimi, predno ji povem, zakaj sem prav za prav prišel. No, no, nikar se ne pačite tako, saj še ne hodijo šeme okoli! Tudi jaz se koj drugače odrežem. (Se globoko nakloni.) Mnogocenjena gospa — ali niste svoje dni imeli nekoga drazega?

Leskovčeva. Ti nesramen —

Peter. Fantalin! Le ven z gromom, saj me ne ubije, ne!

Leskovčeva. Kaj je tebi to mari?

Peter. Mnogo, jako mnogo! Ali ne poznate nekega Vrnéta?

Leskovčeva. Kaj?

Peter. Janeza Vrnéta?

Leskovčeva. Kako?

Peter. Aha, vidite, kako gledate?! Kakor čuk človeka! O jaz vse vem! Da veste — jaz sem mlad Indijan.

Leskovčeva. Zastran mene tudi puran — jezik za zobe! Kaj hočete s tem? Kaj je to?

Peter. Ali vam srce nič ne pravi? Moj oče nij mogel pričakati, da vas zopet vidi. Komaj sva en dan bila pri dedu, že sva odrinila proti Ljubljani.

Leskovčeva. Ali je mogoče? Ta norec se je torej vrnil, ki je pred leti pobegnil?

Peter (malo nejevoljen). Dà, ta norec je že

tukaj; ali jaz mislim, da je še le začel noreti, ko je odpravil se na pot v Ljubljano.

Leskovčeva. Ta človek nij bil niti vreden teh solzá, ki sem jaz za njega jih stočila, kajti jaz sem to zares mislila. (Noslja.) No — in on je tvoj oče? — Ej, Katra!

Peter. Dà, moj pravi oče.

PETI PRIZOR.

Katra. Prejšna.

Leskovčeva. Prinesi steklenico z levega kota — in kaj za prigrizniti.

Katra (odide).

Leskovčeva. Ti si tedaj mladi Vrnè?

Peter. To se pravi: meni je le tako ime, ali kri njegova nijsem.

Leskovčeva. Tako?

Katra (prinese nekoliko biškotov in steklenico vina, iz katere nalije dva kozarčka, pa zopet odide).

Peter. Jaz sem uboga sirota in sem rojen v ameriškanskih gozdih; roditelji so mi pomrli v krvavem boji, in ko bi me Janez ne bil rešil, bi bil brž ko ne od gladi konec vzel; ali on je iz mene napravil človeka, dal me je krstiti ter mi v svojem srcu odločil najlepše mesto.

Leskovčeva. Pojdi tedaj sem pa njemu na zdravje pij kozarec slovenskega vina.

Peter. Oh, prav rad! Na to sem se že davno veselil. Slovenski jezik in slovenske pesmi — te mile glasove znam že davno, ker je moj oče me naučil jih. Ali vina pa slovenskega nijsem še pokusil. Prvi kozarec tedaj rra vaše zdravje — in na radostno vrnitev! (Pije.)

Leskovčeva. Da bi se ti jezik ne posušil! (Pije.)

Peter. On si je se ve da mislil — hehe —

Leskovčeva. No, kaj se smeješ?

Peter. On — hehe, človek se mora smijati!

Leskovčeva. Govori!

Peter. I zakaj ne? In ko bi mi sam krokodil kazal zobe, jaz vam to povem. Oče je vedno govoril o lepem dekletu, ki je na Slovenskem jo zapustil — vi ste svoje dni pač mogli imeti ru-deča lica — ali zdaj so pa že malo obledela.

Leskovčeva. I ti — hahaha, ti si prav Indijan! Ali meni se zdi, da bo Janez tudi že star kostnjak.

Peter. I nu, takó mlad res nij —

Leskovčeva. Tedaj jezik za zobe, mlada sraka! Razumeš? In — (Noslja) kje si ga pa pustil? Zakaj pa koj nij prišel s teboj?

Peter. Kaj vam nijsem rekel, da jaz sem tukaj na ogledih, da zvem, če bi ga radi videli?

Leskovčeva. Naj le ostane, kjer je; niti

slišati nečem več o njem. Vidiš ga no! Če bi rada videla ga? On je norec bil in ostane norec. Pij (Pije) in jej, potem pa skoči po njega — reci, da mora pri meni stanovati. Menda bomo imeli še kak kotichek za taki tuji zveri.

Peter. I zdaj pa ne jem in ne pijem — pač, še enkrat: na zdravje vseh slovenskih gospá in gospodičin! (Pije.) Tako! — Ali zdaj ga imam pa že v glavi, ali pa mi od veselja utripajo vse žile. (Jo objame.) Dobro se imejte med tem, naša zlata godrnjavka — za pol ure sem že tu z vašim godrnjačem. (Odide.)

Leskovčeva. Ti moj Bog — kaj se danes godí okoli mene? Katra!

Katra (vstopi).

Leskovčeva. Pripravi zgoraj modro sobo, dobomo goste. Potem pokaži dekletu, kje se pri nas prijemlje kaka stvar. Bomo videli, kaj je naučila se.

Katra. To zvemo za štirindvajset ur. (Odide.)

Leskovčeva (kliče za njo). In ne pozabi poravnati se z njeno gospó. Res, radovedna sem — (Noslja) — kakó ta človek —

ŠESTI PRIZOR.

Vrnè. Peter. Leskovčeva.

Peter (med vrati). Tu-le ga imate, mama! Ali držite ga! Jaz med tem malo po hiši pogledam. (Odide.)

Vrnè in Leskovčeva (stojita si nekoliko trenutkov molcé nasproti).

Leskovčeva. Vi ste torej —?

Vrnè. Vi ste tedaj —?

Leskovčeva. Ti si se strašno spremenil.

Vrnè. Voda naj me vzame, ti si tudi vsa drugačna.

Leskovčeva. Tako? Ali si mari mislil, da se bom ta čas zavila v pavolo? Delo krepi človeka, pa ga tudi slabí.

Vrnè. Ti imaš prav. (Jej poda roko.) Bog te sprimi! No, kako je pa ta čas se godilo ti, Nežka?

Leskovčeva. I hvala Bogu, še dosti dobro.

Vrnè. Ti si bila omožena?

Leskovčeva. No, kaj naj bi bila čakala na tebe? Ne, ne, prijatelj! Jaz sem rada te imela, ali ker si bil Bog vé kje, ker so stariši mi pomrli, in je moj rajnik prišel me snubit — pa mu nisem mogla reči: Pojdi v Božjem imenu, jaz imam že svojega fanta, ali nekje — tam kjer

volkovi gospodarijo. Ne, ne, dragi moj, jaz sem ga vzela, in sem zdaj vesela, kajti sicer ne bi mogla v svoji lastni hiši te sprejeti.

Vrnè. To je bilo jako premišljeno —

Leskovčeva. Bilo je. (Noslja.) In — ti si ostal vedno, kakor si odšel?

Vrnè. Mož je iz tršega lesa.

Leskovčeva. Ali tudi gaber operí!

Vrnè. Jaz sem mislil vedno le na tebe, kako —

Leskovčeva (se smeje). I pojdi, pojdi!

Vrnè. In veselil sem se, da, kader se zopet enkrat vrnem —

Leskovčeva. Da boš našel staro devico, ki bi čakala na tebe? To bi bila neumna. Zato pa imaš zdaj tù iskreno prijateljico. (Mu poda roko.) Pojdi sèm pa pij!

Vrnè (sam seboj). Voda naj me vzame! To je postala čudna žena. Kar zijal bi človek!

Leskovčeva. Na srečno vrnitev! (Pije.)

Vrnè. Bog naj nam jo blagoslovi! (Pije.)

Leskovčeva. Ali zakaj pa nijsi prej prišel, moj Janezek?

Vrnè. Moje stvari še niso bile v redu —

Leskovčeva. Zakaj pa nijsi pisal?

Vrnè. Komu? Očetu? Jaz sem mislil, da že davno gnijó; drugemu pa —

Leskovčeva. Tako! Drugega nij bilo tù? O ti si pravi mož! (Pije.) Da nijsem danes tako

dobre volje, ne smel bi mi pred oči. Ves čas živa duša nij vedela za-me, danes se mi pa cela Kostanjevica oglašča. (Po malem se jej poznavča, da jo je vino ogrelo.)

Vrnè. Kako to?

Leskovčeva. Pomisli si, bratova dekleta so mi prišla na vrat.

Vrnè. Ta so tukaj? Ali že vedó —?

Leskovčeva. Kaj?

Vrnè. O nesreči.

Leskovčeva. O kakej?

Vrnè. Tist dan, ko so pokopali mater, jim je hiša pogorela.

Leskovčeva. O križani —

Vrnè. In ker pri ognju nij bilo sledu po njih, smo mislili, da so zgorele, ali da morebiti so same — pa raji molčim o tem. Oče zdaj nima kam glavo položiti.

Leskovčeva. Božja kaznen; ne zasluži družega. Ali ne govori tega pred najstarejim dekletom, meni se zdi da je pridna — in materi na voljo jej odpustim očetove pregrehe. Saj tako že nimam nobenega družega na svetu. No, pa pustiva to, pustiva — jaz sem vesela — čemu bi nalašč grenila si življenje. Pojdi, Janez, pogledi malo moje gospodarstvo — to se vé, ko bi bilo to pred tridesetimi leti — hehe! — to bi ti bilo bolj všeč. (Počasi odhajata.)

Vrnè. Zakaj pa? Ti si še trdna, lepa žena —

Leskovčeva. I pojdi, pojdi, sitnež, in ne delaj mi — jaz ga imam že brez tega malo v glavi — in to imate vse vi Indijani na vesti — daj mi mira!

Vrnè. Ne, voda naj me vzame, jaz sam za sebe nijsem porok —

Leskovčeva. Ti! (Sta že skoraj pri vratih.)

Vrnè. Ti si vendar le moja stara — (Jo objame in poljubi.)

Leskovčeva. I poglej ga no; tega še nijsi pozabil! (Odideta skozi srednja vrata.)

Sprememba.

V kuhinji pri Leskovčevej. V enem kotu je ognjišče, v drugem postelja, kakoršno imajo sploh za posle, namreč s pokrovom, ki je po dnevi mesti mize. Zdaj je pokrov na zid prislonjen.

SEDMI PRIZOR.

Rezka. Potem Peter.

Rezka (noséč čiste ruhe). Kdo bi si bil mislil, da vse to se bo tako obrnilo? Meni je tako lahko

pri srcu, kakor da bi bila na novo rojena, in ako se mi posreči to, da teta tudi še očetu odpusti, potem pa bo vse dobro. (Jame blazino preoblačiti.)

Peter (še med vrati). Slovenska grlica!

Rezka. Koga pa kličete?

Peter. Vas, moja zlata! Saj še ne vem, kako vas zovejo?

Rezka. Kdor me ima malo rad, mi pravi Rezka.

Peter. I zlata moja Rezka! Kaj pa delate? Jaz vam hočem pomagati.

Rezka. Pojdite svojo pot — vi ne znate tega.

Peter. Zakaj neki ne? Pogledite! (Jej vzame ruho z rok, jo vrže kakor plašč čez sebe in leta po kuhinji okoli.)

Rezka. O vi sitnoba! Čiste ruhe mi umažete! Čakajte, čakajte, jaz vam dam! (Leti v kot po metlo.)

Peter. To ne velja, to nij enako orožje! Jaz nijmam tako dolgih rok.

Rezka. Zdaj pa le brusite pete, bežite! — (Teče za njim.)

Peter (beži okoli, pa vrže ruho na posteljo in smukne skozi vrata).

Rezka. To mora biti prav tiček. To se vede že kakor doma. Bog vé, če ostane res pri nas? (Ogleduje ruho) No, saj sem rekla! Ruha vsa zmečkana — zdaj naj teta pride — (Stopi spred pa jo malo ravna.) Čegav neki je ta fant?

Peter (odpre tiho vrata, zažuga Rezki nagajivo in zleze za pokrov, ki stoji ravno pri vratih).

Rezka. Moram ga vendar prašati —

OSMI PRIZOR.

Vrabec. Prejšna.

Vrabec (pomoli glavo skozi vrata). Ali si sama?

Rezka. Za Boga —

Vrabec (hitro noter stopi). Molči! ne kriči —
(Zapahne vrata.) Ali ne bo nobenega sem?

Rezka. Zakaj zapirate?

Vrabec. Zato, ker nečem, da bi me tukaj
kdo zalezal.

Rezka. Nikar se ne bojíte. Teta je dobra —

Vrabec. Ne govori mi o njej, ona je prva
kriva nesreče moje — in poslušaj! Meni se je
nekaj prigodilo — nekaj neugodnega —

Rezka. Strah me je!

Vrabec. Že zdaj — haha! Tebi je za dobro
ime, ali nij res?

Rezka. Čemu to vprašanje?

Vrabec. Ker hočem, da ti je to na mislih,
dokler ti ne povem cele prigodbe. Ko ste mi ušli —

Rezka. Ne jezite se, oče, jaz sem vam ho-
tela polajšati —

Vrabec. Vem, tist večer mi je bilo treba polajšanja.

Rezka. In ker so se ravno ljudje peljali skozi Kostanjevico v Ljubljano —

Vrabec. I saj je prav, jaz sem tvoj listek dobil po noči na mizi. Ali zvečer me je nekaj podilo vèn iz prazne hiše — bežal sem v krčmo — tam najdem tistega prokle — tistega tvojega ženina, ki si mu odrekla, pa me začne obirati, kakšen sem, kakor mrcina stara, ali, jutri, pravi — jutri bo pri tebi veselo, jutri boš imel za pijačo! Jaz bi mu bil kar nož zasadil v goltanec in sam pri sebi sem se zarotil: Čaki, tvoje veselje te bo že minulo! In kakor zmešan letim domu, smejé se svojemu naklepu — in ko si v tihej sobi luč nažgem — pride mi košček gobe v roko — jaz jo vnetim — in (Z zamolklím glasom) jo vtaknem v posteljo.

Rezka. O Bog, kaj?

Vrabec. Kaj ti je? Česa se bojiš? Ti tega nijsi videla, kako se je za pol ure zasvetilo v sobi — hahaha!

Rezka. Oče, oče!

Vrabec. Jaz sem zunaj stal za hišo pa se geniti nijsem mogel, — noge so mi bile težke, ko svinec; gledal sem, kako je ogenj veselo švigal skozi okno; ali tù mi je srce upadlo: kakor da bi se bila rajnca na oknu prikazala in s prstom žugala — streslo me je po vseh udih, in jaz sem

bežal preko polja — bežal — za menoj pa je bilo plat zvona!

Rezka. Nesrečni oče, kaj ste mislili?

Vrabec. Kaj sem mislil? Kri mi je zavrela, pa saj tega si tudi ti kriva z menoj vred.

Rezka. Jaz?

Vrabec. Zakaj si pa odšla? Zakaj si zapustila me, da sem sam ostal s peklenščekom?

Rezka. O moj Bog!

Vrabec. Zato, pomagaj mi zdaj, če nečeš, da se vse zve. Saj si rekla, da mogla bi umreti za me! Domú si ne upam — po sveti moram, a že zdaj nimam z ničimer zatekniti si usta; preskrbi mi kaj denarja.

Rezka. Jaz?

Vrabec. Če ne, se izdam; in svet zvé, da tvoj oče je zažgal.

Rezka. Moj večni Bog! Novcev nimam — kar sem imela, izdala sem za pot — ali tu imate koravde moje — (Jih sname z vrata) rajnce matere so — o, nijsem se nadejala, da to mi zdere jih z vratú.

Vrabec. Le sem ž njimi.

Rezka. Jutri ali pojutrnjem do bom sèm svoje reči — morebiti da med njimi se najde še kaj, če ne, poprosim pa teto — pridite zopet, ali potem se skrijte, skrijte — pojdite proč, da —

Vrabec. Že prav, to bo moja skrb; le glej, da kaj pograbiš skup.

Rezka. Zdaj pa pojdite, da vas nihče ne vidi tukaj.

Vravec. Bojiš se za dobro ime — haha! Ne boj se; dokler si modra, niti lasú ti ne vkriví nihče. Tedaj jutri ali pojutrnjem — ali dokaj! — razumeš? Jaz potem zanesem našo nesrečo tako daleč, da je sam vrag ne najde več. (Odide.)

Rezka (stoji kak trenotek molcé v hudih težavah, potem glasno zdihne). Jaz — hči požigalčeva!

Peter (med tem pazljivo ven leze, ali pokrov nad njim malo zdrči in zaropota).

Rezka (se vstraši). Kaj je to? — (Se ozre.) Ha, nijsva bila sama! (Hiti k Petru, ga prime za roko in ga spred pripelje.) Vi ste slišali —

Peter (gleda na tla). Slišal.

Rezka. Oh, tedaj je vse zastonj! — Človek, jaz vas ne poznam, ali vaš pogled mi kaže dobro srce — ali hočete nesrečna naju storiti?

Peter. Jaz?

Rezka. Ali naju boste izdali —? O ne, ne! vi niste slišali ničesar! vi boste globoko v svoje prsi zakopali to ter pokrili s plaščem pozabljivosti! Na ljubezen, s katero ljubite svojega očeta, na milosrčnost božjo — zaklinjam vas — ne izdajte naju!

Peter. Jaz —

Rezka. Saj sva že dosti kaznovana, v svesti, da pri nas je toliko hudodelstvo se zakrivilo, in da oče so prišli na palico beraško — o usmilite se! Prosim vas klecé.

Peter. Kaj počenjate?

Rezka. Ne za-se — morebiti sem se pregrešila, da me Bog zdaj tako kaznuje, zato hočem rada nositi to breme, dokler pod njim ne omagam; ali jaz imam tudi dve mali sestri, nedolžni ubožici — te še niste nič zakrivili — zato, o obljubite, da ne boste izdali nas?

Peter. Jaz vas ne izdam —

Rezka (se krčevito nanj popenja). Obljubite mi to pri vsem, kar vam je sveto — kar cenite kakor svoje zveličanje — o obljubite, obljubite mi to!

Peter. Bog naj me zapusti, ako kaj zinem!

Rezka (ga močno objame). Bog vam daj dobro, Bog vam daj —! (Obrne se, hoté oditi.)

DEVETI PRIZOR.

Leskovčeva. Katra. Jablanec in dva biriča. Prejšna.

Leskovčeva. Tu jo imate, to krivičnico! Ali prosim, naj slavna gosposka zve, da še le danes je k meni prišla.

Jablanec. To se bo dalo na znanje.

Rezka. Kaj je to?

Jablanec. Oblecite se, vi pojdete z nami.

Rezka. Z vami?!

Leskovčeva. Kam jo pa popeljete?

Jablanec. H krvavi sodniji.

Rezka (strašno zavpije ter se jame stezati). Na
kr—va—

Biriča (ki sta že prej k njej pristopila, jo hitro
zgrabita).

Leskovčeva (vsa preplašena). Moj Bog, kaj bo?

Katra (ravno tako). Ta sramota!

(Vsi obstojé, v tem se igrališče hitro zagrne.)

Četrto dejanje.

Soba pri Leskovčevaj.

PRVI PRIZOR.

Leskovčeva. Peter (sedi žalosten na stoli). Potem Tone.

Leskovčeva (sprehaja se sem ter tje). Ta sra-
mota! Jaz se v štacuni pokazati ne smem — in

celo noč nijsem mogla očesa zatisniti. (Nekdo trka.)
Kako sem se vstrašila! Kaj pa zopet to? — Noter!

Tone (vstopi). Bog vam daj zdravje! Ali ste vi gospá Leskovčeva?

Leskovčeva. Sem. Kaj bi pa radi?

Tone. Veseli me, da vas poznavam!

Leskovčeva. Tudi mene. (Noslja.) Kdo —?

Tone. Ali se več ne spominjate na nekega Potokarja iz Kostanjevice? Sin sem njegov.

Leskovčeva. Iz Kostanjevice?

Tone. Dà; pravili so mi, da sta skupaj gosí pasla.

Leskovčeva. Iz Kostanjevice! Ali se je vsa ta nazarenska Kostanjevica zarotila proti meni? Kaj pa hočete?

Tone. No, nikar se ne jezite; jaz sem tako dobre volje prišel, da bi kar plesal. Ali nij pri vas Vrabčeva Reza?

Leskovčeva (se strese). Nij je.

Tone. Da ne? I moj Bog — tam, kjer je prej služila, rekli so mi — kje jo najdem tedaj? Prosim vas, jaz moram to vedeti; jaz jej prinašam veselo novico.

Leskovčeva. Tako? Veselo novico? No, le nesite jo jej — na krvavo sodnijo.

Tone. Na krva — kaj pravite? Take šale si prepovedujem. Ona je moja nevesta.

Leskovčeva. Dobro srečo; ali tù je nikar ne iščite, jaz o tej hinavki niti slišati nečem.

Tone. Ljudje božji, ali ste znoreli? Tako deklè — na njeno nedolžnost bi mogel najpoštenejši človek priseči kakor na božjo besedo — in na krvavej sodnji? Zakaj pa?

Peter (ki ga je zadovoljno poslušal, stopi zdaj k njemu). Nadejam se, da to skoraj zvemo. Sicer me pa veseli, da sem našel človeka, ki je mojih misli. Tudi jaz trdim, da je nedolžna.

Tone. Ali nij res? In ti ljudje bi radi — (Pogleda po strani Leskovčeva.)

Leskovčeva. Kaj me tako po strani mérite!

Tone. To deklè je nedolžno, jaz stavim svojo glavo!

Leskovčeva. Koliko pa imate vi glav?

Tone. Nikar me ne dražite! Moja glava nij makova ne! (Petru:) Ali povejte mi, kaj vendar se je zgodilo?

DRUGI PRIZOR.

Vrnè. Prejšni.

Peter. Evo vam odgovor!

Leskovčeva. No, kaj je izrekla deklè?

Vrnè. Voda naj me vzame! Jaz vam ne umem tega, in ko bi ne bil slišal iz zanesljivih ust, mislil bi, da sem nalegan.

Tone. O Rezki pač, jeli gospod? Ona je moja nevesta — in tu slišim reči, da živa duša bi jih ne verjela.

Vrnè. Kaj še, dragi prijatelj! Nihče bi na prvi pogled tacega ne sumil o tem dekletu; ali se vé da — človek ima slabe trenutke, strast ga popade — no, mi ne bomo zdaj tega pretrésali; ob kratkem: deklé je zažgala!

Vsi. Kaj?

Vrnè. Predno je šla iz doma, zanetila je ogenj, ki je po noči zažaril ter očetovo hišico in sosedov skedenj upepelil.

Peter (živo). To nij resnica!

Tone. Nij ne!

Vrnè (Petru). Kaj pa ti veš? Sama je obstala.

Peter. To je laž!

Tone. Laž je!

Leskovčeva (noslja). Požigalka — in pred menoj je delala se tako sveto, da bi bila rekla — pa mi je v hišo vgnjezdila to pleme — ali ti gadje morajo precej danes iz hiše.

Tone. Koga mislite?

Leskovčeva. Njeni sestri!

Tone. Ali sta pri vas?

Leskovčeva. Skoraj jih več ne bo.

Tone. No, saj se najdejo drugi ljudje, ki za nji poskrbé; na primer: mi!

Peter (ki se je do zdaj z Vrnétom pogovarjal). Ali zakaj bi bila pa storila to?

Vrnè. Kdo vé? Ljudska strast pravi, da je hotela maščevati se nad človekom, ki je njenega očeta pritiskal zavolj dolgov.

Peter. Laž — sama laž. Ona je nedolžna!

Vrnè. Ali si ti modra glava! Če sama —

Peter. Laž, in jaz hočem to dokazati.

Vrnè. Ti?

Tone. Vi?

Peter. Dà, jaz! O, Rezka, tako se nijsva pogodila. Ali stvari se moram tekoj poprijeti.

Vrnè. No, kaj meniš ti, kaj?

Peter. Nekaj pametnega. Ti si bil pri gosposki — jaz z božjo pomočjo tudi že najdem tje in gospodje me bodo poslušali. Recite, kar hočete, jaz pa to pravim, da deklè je nedolžno. Meni treba odpreti le usta — (Se mahne po ustih) ali ne, jaz ne smem, in ko bi tudi smel, ne storil bi tega — na kazen tebi, oče, ker nečeš ničesar verjeti, kader ti tvoj Peter kaj pripoveduje. Vi pa le z mano, vi mi verjamete, jaz vam hočem potoma tako dolgo govoriti o njenej nedolžnosti, dokler jej ne kupite svatovščinega vezila. (Odide s Tonetom.)

Vrnè. Jaz fanta ne razumem!

Leskovčeva. Jaz ne razumem nobene stvari več, razen da je ta mlada grdoba le meni na škodo privlekla se v hišo. Sam vrag nam je moral njenega očeta prinesiti v rodbino — in ko bi mi še enkrat prišel pred oči —

TRETJI PRIZOR.

Vrabec. Prejšna.

Vrabec (pijan prilomasti na vrata). Rezka! — Kje si pa? — Jaz ne utegnem — (Opazi ljudi.) Ah, ne zamerite! (Se hoče vrniti.)

Leskovčeva. Stojte! Kdopaste? kaj iščete? kaj to pomeni? (Med tem se mu približa, kar obstoji, pa stopa nazaj.) Ha! — Kaj je to?

Vrabec. Kaj pa je? Ali me ne poznaš, Nežka? — Res, že davno se videla nijsva; saj sem menda pri gospé Leskovčevej, rojenej Vrabčevej?

Leskovčeva. Ti se predrzneš — ?

Vrabec. Slišal sem, da si se usmilila ter dala mojemu dekletu —

Leskovčeva. Molči, nesramni oče spridenih otrok — glej, da se mi spraviš!

Vrabec. Zakaj pa, Nežka? Jaz sem danes tako dobre volje — čez dolgo časa sem zopet enkrat odgnal si strašila, ki mi vedno zastopajo pot — ne kazi mi torej ti tega dné — deklè mi je povedala, da si dobra tetà —

Leskovčeva. Proč, proč! In če pred mano ne bežiš, pa se ozri — (Pokaže na Vrnéta.)

Vrabec (se obrne k Vrnétu). Na službo! — Veseli me, da imam — (Gleda nanj, kar mu beseda zastane) to — ča — čast — (Malo molka.)

Vrnè. Ali me poznaš, Vrabec?

Vrabec (se zavzame in zavpije). Ha, ti tedaj si ón dan na večer prepeval pri nas —? (Se tresse in ne more oči vzdigniti.)

Vrnè. Prepeval?

Vrabec. Mojo planinsko pesem!

Vrnè. Tudi ti si mi odpeval nekedaj, in nijsi mislil, da se kedaj tako snideva.

Vrabec. Saj tudi ti ne tičiš še v zlatu.

Vrnè. Ali ti v tem trenutku misliš na nečimerno blago? Jaz ne govorim o zlatu, ampak o vesti, in tù si ti nesrečen berač!

Vrabec (z obupno upornostjo). O le bliskaj z očmi — le se prevémaj, ti milostivi sodnik, in kriči, kaj sem in kaj bodem! — Ti si svoje žive dni bil vseh čednosti izgled — tebi se spodobi, da se mi posmehuješ.

Vrnè. In smeš-li ti od mene nadejati se milosti, ti moje sreče — mojega življenja morilec!

Leskovčeva. Kako to?

Vrnè. O le vprašaj ga, lahko ti pové, kako je bilo takrat, ko sva v nekem velikem mestu se srečala; kako ljubeznjivo se mi je obešal okoli vratú, kako je obžaloval vse, kar žalega mi je bil storil domá, dokler sem mu naposled verjel, ter šel ž njim, ki me je med tem zapeljal na strm, samotni morskí breg —

Vrabec. Molči, molči!

Vrnè. In kako sem tam hipoma drčal z glavo

v morje — on pak je za mano kričal: Le leti, le leti, pa glej, da se ne ustaviš nikjer!

Leskovčeva. Nij mogoče?!

Vravec. Dà, storil sem to, ali moja duša je takrat bila prepolna obupa in sovraštva. Sreča je bila zapustila me in moral sem po svetu klatiti se — takò sem te napadel v Trstu —

Vrnè. In kar nijsi mogel doseči doma, to si hotel storiti na tujem. Ali mornarji ladje, ki je stala blizu tistega kraja, so izvlekli me, in šel sem ž njimi po svetu. Ti pak si med tem, kakor na mojem grobu, prepeval — prepeval si!

Vravec. Tako — zdaj si povedal, zdaj si olajšal srcé — ali me misliš pa tudi spraviti še v okove? O pojdi, pojdi!

Vrnè. Jaz nijsem tvoj birič, ali plemenit in veledušen pa tudi ne bom proti tebi. Vidim, da si zrel že v vseh grehih!

Vravec. To vidiš — haha! Ali tega pa ne vprašaš, kaj sem pretrpel vsa leta? Dà, pretrpel! Jaz ne tajim tega; vest je podjedala mi dušo, sreča pokazala peté, moje življenje je uničeno — in kader pomislim na vse to in čutim, da še živim, bi najrajši z glavo zaletel se v zid.

Vrnè. In s tem bi rad popravil, kar si grešil?

Vravec. Grešil? Kaj? Kje? Sestra je na gorkem — ali sem morebiti končal tebe?

Vrnè. Tega ne! Bog je blagoslovil me!

Vrabec. Tedaj ne govori — mene je Bog preklel.

Vrnè. Dà, on je obrnil se od tebe, kaznovaje te spridenimi otroki.

Vrabec. Kaj?

Vrnè. Starišev največa kazen, ta je hudobija lastnih otrok.

Vrabec (sestri). Kaj ta človek govori? Ti si poznala moje otroke — naj me zapusti še hudič, kakor je Bog me zapustil! — moji otroci so pridni — te je moja rajnica odgojila —

Vrnè. Tvoja najstarša hči je hudodelnica, v ječi sedi!

Vrabec. Moja hči? Človek —

Vrnè. Po poročilu Kostanjevske gosposke — tebe pa sledé.

Vrabec. Mene — mene pač! Ali mojega otroka? — Sestra, kje je hči moja?

Leskovčeva. Ali nijsi slišal? Deklè že sedi in že je priznala, da je nalašč hišo zažgala.

Vrabec. Ona? Hahaha! Moja hči — zažgala — in je priznala — in gosposka jej je verjela? (V strašnih bolečinah.) Tega mi ne šteje v greh, Bog v nebesih — tega nijsem hotel — na to nijsem mislil, v najhujšem trenutku ne!

Vrnè. Kaj pravi ta?

Vrabec. Tvoja ostrost je velika in kaznuje očetov greh še na otrocih!

Leskovčeva. Kaj?

Vrabec. In ti kratkovidni ljudje tù na zemlji si domišljajo, da moja nedolžna hči — ne, ne! — jaz sem uničil to — sam sem zanetil iskro v svojej hiši!

Vrnè. }
Leskovčeva. } Ti?

Vrabec. Dà, jaz! In ona to vé — pa zdaj me nikar ne vprašujte o tem; moral bi izdreti si srce ter z njegovo krvjo napisati odgovor. Pojdi rajši z menoj, Janez! Jaz sem razžalil te — ali ta pot naj mi bo kazen, ki si jo nalagam, da vsaj nekoliko popravim svoje krivice. Zdaj grem osvajat hčer.

Vrnè. }
Leskovčeva. } Osvajat?

Vrabec. In če grešnikova solza res kaj premore pred večnim prestolom, tedaj jej iz najglobokejše ječe izprosim božji blagoslov — vi dva pa mi odpustita zavoljo hčere, ki je hotela sebe otežiti s tem, kar je oče zakrivil! (Odide z Vrnétom.)

Leskovčeva. Čudna prigodba! (Noslja in gre z glavo majaje v štacuno.)

Sprememba.

Čedna soba.

ČETRTI PRIZOR.

Mestni komisár **Gorišnik**. Peter. Kasneje pisar
Kamenšek.

Gorišnik (star in uljuden gospod). In to ima biti vse resnica? Ali veste, vi mladi človek, kaj tū pravite?

Peter. Vem, in po vaših postavah lahko prisežem, zastavim zveličanje svoje duše. Jaz sem sicer obljubil, da bom molčal — in mogoče, da to bi mi bilo tudi na kak dobiček; ali jaz sem si mislil: kakor si je oče postljal, tako najbode spal — ker je zažgal lastno hišo, je to njegova škoda; kaj bi utegnilo izhajati iz tega, na to niti mislil nijsem!

Gorišnik. Ali zakaj bi ona pa priznala to?

Peter. Tega sam ne uganem. Ali stavim, da to je le očetu na ljubo storila, da bi sum odvrnila od njega. Sicer pa jaz kmalu imam to skrivnost od nje.

Gorišnik. Vi?

Peter. Jaz, ako mi dovolite. Mogoče, da

pred vami bi tajila, kar sem tù naznanil, in jaz bi ne mogel pričati proti njej; zato mislim, da bi drugače napeljal to, ako bi bili namreč tako dobri —

Gorišnik. No, kaj pa, ameriški odvetnik?

Peter. Dajte jo le-sem pripeljati, sami pa ostanite poleg v sobi s svojim gospodom pisarjem, tam lahko slišite vse, kar bom govoril ž njo.

Gorišnik. In mislite-li, da to bo dovolj dokazalo nje nedolžnost?

Peter. Jaz bi rekel. Ako to po vaših paragrafih pa ne gre, napeljite stvar drugače.

Gorišnik (sam seboj). To je res zanimljiv slučaj — prava uganjka, kaj človek v strasti vsega ne dokaže! Poskusiti morem. (Odpre stranska vrata.) Gospod Kamenšek, dajte pripeljati našo novo jetnico!

Kamenšek (vstopi skozi stranska vrata in odide skozi glavni vhod).

Gorišnik (Petru). Vi se pa lepo modro obnašajte, da napravite čast ameriškim pravdam; potem jaz pridem z domačimi postavami. (Odide v stransko sobo.)

Peter. Kakor se spodobi, pošten gospod! To mora biti veselje, tacemu človeku priti v preiskavo. Iz mene je brž v prvem trenutku spravil, kdo sem, kaj moj oče, odkod sva prišla, in tako dalje.

Kamenšek (se vrne in gre zopet v stransko sobo).

Peter (se mu nakloni). Tudi pošten gospodek! Sedi tako tiho pri mizi in piše kakor novo iznajden stroj!

PETI PRIZOR.

Rezka. Pazič. Peter. Na konci komisár Gorišnik.

Pazič (odpre vrata, spusti Rezko v sobo, pa odide).

Rezka (vstopi s povešenimi očmi, bleda).

Peter (malo potem). Rezka!

Rezka. Ah! — Kaj je to? (Hiti k Petru.)

Vi tukaj? — Kaj počnete tukaj?

Peter. Prišel sem gledat, kako je vam?

Rezka. Hvala, hvala! Pa družega nič?

Peter. Potem bi vas pa vprašal, kaj ste vendar mislili?

Rezka. Kaj?

Peter. Da ste priznali, česar vi niste —

Rezka. Vi že veste? (Oziraje se.) O tiho, tiho o tem. Jaz nisem drugače mogla — pustite vse, kakor je. Povejte mi rajši, ali nij bilo očeta k teti?

Peter. Jaz ga nisem videl.

Rezka. Ko bi prišli in bi vi videli jih, recite jim, naj se tukaj dalje ne mudé, in ko bi zastran te reči kaj bilo, da naj samo rekó, da nič ne vedó —

Peter. To se pravi, naj jih učim legáti?

Rezka. Dragi —

Peter. Je že dobro. Ali imate še kaj na srcu?

Rezka. Kaj delata sestri?

Peter. Tema se godi kakor racam na vodi.

Rezka. Hvala Bogu!

Peter. Druzega nimate nič? Zdaj mi dovolite, da tudi jaz odvalim, kar me kakor môra tlači. Ali veste, da midva se nijsva tako pobotala? Jaz sem le obljubil vam —

Rezka. O tiho, tiho!

Peter. Da bom zastran očeta molčal; o vas pa nij niti besedice pogojene.

Rezka. Vi ste obljubili pri vsem kar vam svetega, da nas ne boste storili nesrečnih —

Peter. Rad bi vendar vedel, kaka sreča vam tiči v mojem molčanji? Vi ste nedolžna, in to mora na dan.

Rezka. Nedolžna, pa — požigalčeva hči! — Ali veste, kaj pomeni to? To je hujše, kakor priznanje moje! Jaz ne grem odtod, tukaj mi je dobro, tù me nihče ne vidi. Kaj čem početi zvonaj? Ljudje bodo s prstom kazali za mano! Jaz še vedela nijsem, zakaj me peljajo sèm, in že mi je bilo laglje pri srči, ko so vrata zaklepali za mano, nego prej na ulici, tako da sem vzdihnila: Nikdar več od tod! Ta mrtvaška tihota mi je ljubša, nego gnječa javnih zijašov in njihovi ostri jeziki.

Peter. Ali vas vendar ne morejo kaznovati, ker dokazali niste ničesar.

Rezka. Bog sam najbolje vé, zakaj me skuša s tem — in jaz ne morem drugače. Moje dobro ime je že po vodi, zdaj je vse eno — če sem

požigalca hči ali požigalka sama. To je gotovo: zame nij več na sveti veselja; ali mojima sestrama bo menj škodovalo, če se poreče, da je bila zaprta — sestra, kakor pa da — oče! — Pa saj Bog mi bo od tod pomagal — tje, kjer vsa sramota mine.

Peter. Tako? In oče — mislite, da ta pa uide kazni?

Rezka. Vsaj prosila sem Boga zato.

Peter. Draga moja, jaz sicer nijsem dolgo v vašem delu sveta, ali to pa že vem, da tù se človek ne skrrije, da bi ne našlo ljudsko ga okó. Dà, ko bi pri nas bilo — v tistih neizmernih puščavah in gozdih, kamor od stvarjenja svetá še nij stopila človeška noga — tam bi bilo marsikje skrivališče, kamor bi živ človek ne našel.

Rezka. Jaz tega niti ne mislim in tudi ne pričakujem. Moje poročilo je resnici podobno, in po tem bom brž ko ne obsojena. Druzega krivičnika potlej iskali ne bodo.

Peter. In kaj jaz? — Ali mislite, da bom molčal?

Rezka. Bodete — morate — in kako mi mislite to dokazati? Ali mari po postavi nij vse eno, kdo se dá kaznovati za krivico?

Peter. O to ne!

Rezka. Nikar ne mislite, da oče uidejo kazni, tudi ko bi jih rešila vsega suma! Ah, saj že dokaj let trpé! Prav za prav so dober mož, toda strast in nesrečen dogodek iz mlajših let sta jim

življenje ogrenila, njihova vest jim je črv, ki jih ne-
usmiljeno gloda ob srci noč in dan. O ko bi ve-
deli njih težke sanje, njih nemir in ponočno stokanje,
spoznali bi, da že davno so obsojeni in privoščili
bi jim milost, da bi vsaj neodrasla otroka kedaj
ne trpela zavoljo njih. Postavam — zadostila bo
njihova hči!

Gorišnik (ki je med poslednjim govorjenjem med
vrata stopil). To ni dovolj, drago deklè! Postavam
zadostí le krivičnik sam.

Rezka. Večna milost — jaz sem pozabila —
srcé mi je uteklo z besedo.

ŠESTI PRIZOR.

Pazič. Vrabec. Vrnè. Prejšni.

Pazič (odpiraje vrata). Gospod komisár bo v
tej sobi.

Vrabec. Rezka!

Rezka (se strese). Ha — gorjé meni! Oče!
(Leti k njemu, vsa nemirna.)

Vrabec. Ljuba moja! (Jo objame.)

Rezka. Kaj tù iščete? (Ga pelje naglo spred.)
Naglo odtod — vi ste nedolžni — vi o ničem nič
ne veste — krivičnik se je našel.

Vrabec. O tiho, tiho, draga hči! Jaz bi

moral v prahu pokoriti se pred tabo, ker si za mene nevrednega —

Rezka. Kaj sem za vas? — Kar molčite — jaz sem priznala — da sem zažgala jaz — (Obrne se k drugim) jaz, gospodje! — da veste, — oče so nedolžni — karkoli govoré —

Vrnè (ki je med tem z Gorišnikom govoril, kazaje na Vrabca). Le spomnite se — je že vse prišlo na dan.

Vravec (Gorišniku). Milostivi gospod, storite, kar postava veleva. Dà, jaz sem kriv!

Rezka. Stojte!

Vravec. Moja hči je nedolžna!

Rezka. O gorjé meni! (Zakrije si obraz z dlanima.)

Vravec. Ne, ne, hči moja! Bog ti daj blagoslov, kterega je izprosil skesani grešnik, ki čez dolgo let zopet enkrat rad toči solzé! — Odpusti mi, hči, kar sem storil, potlej bom mogel z lajšim srcem trpeti, kar sem zadolžil.

Rezka. O moj oče! (Mu pade na prsi.)

Vravec. Draga moja!

(Igrališče se zagrne.)

Peto dejanje.

Igrališče kakor v prvem dejanji.

PRVI PRIZOR.

Tone. Rezka.

Tone. Tukaj pa morate malo počiti; vsa spehana ste že. Jaz ne vem, kaj ste mislili! Po cesti bi bili notri do naše hiše lahko zavozili; tukaj morava čez hrib —

Rezka. Tako se približava domu od zadaj, kjer nas nihče videl ne bo.

Tone. Zakaj bi pa ne smeli videti nas?

Rezka. Kmalu boste zvedeli, jaz se že zdaj bojim, kader pomislim na to. Kaj ste pozabili, da še moja lastna teta neče več slišati o meni?

Tone. I kaj vam mari teta — in ves svet! Kader le hočete, sem teta vam jaz, in ako treba, vsak človek. Pa saj še govorili niste s teto!

Rezka. Nijsem mogla. Bila je vsa divjava proti meni, ko so peljali me proč.

Tone. In jaz sem potem še to neumnost zadolžil, da sem vam rekel, da niti sester neče pri sebi obdržati.

Rezka. Prav ste storili; vsaj ste me oteli novega zasramovanja.

Tone. I kaj — mene je veselilo, da niste k njej poslovit se šli, ampak, da koj z menoj se odpeljali.

Rezka. Mene je bilo sram tam, da bi bila najrajša pogreznila se v zemljo, in le hvalila sem Boga, ko sva bila že za mestom.

Tone. No — in zdaj sva tukaj, pri nas — in skoraj tudi že pri meni. Le pojdite!

Rezka. Pojdite med tem naprej in recite materi, da jo prosim, naj bi me sprejela — kajti ona mora vendar prej kaj zvedeti o tem.

Tone. I ona to že tako vé, ker sestri sta se privozili že domú — ti jej povesta, da prihajava. Sicer pa nikar ne mislite, da je moja mati kaka konjederka.

Rezka. Da bi mi dala malo prostora vsaj za toliko časa, da se malo zavém —

Tone. O Rezka!

Rezka. In si sama kaj poiščem.

Tone. Rezka, jaz bom hud! — Kaj sem vam tako zopern, da —

Rezka. Molčiva zdaj o tem, Tone! Vi ste

moj odkritosrčni prijatelj — to vé m, in tega nikedar pozabila ne bom.

Tone. To je pametna misel! Dà, jaz sem vaš odkritosrčni prijatelj! Verjemite mi, da se ne hvalim rad, ali take odkritosrčnosti še nij bilo na svetu, in — ubogam tudi, glejte, — že grem! Ali za četr t ure pridem zopet po vas. (Odide)

Rezka. Dober človek!

DRUGI PRIZOR.

Martin. Rezka.

Martin. I trinajst medvedov! Torej se vendar nijsem motil!

Rezka. Ah, dober dan, gospod Sakač!

Martin. Serbus! Jaz grem tù-le iz vasi — iz te — tam — pa pred seboj vedno vidim nekoga hoditi navkreber. Tekoj sem dejal: ta je kakor požig — no, jaz še nijsem izustil, Rezka! Ali kdo pa hodi s Potokarjem, mislim si tako sam pri sebi — in ker ravno nimam silnega opravila, hitel sem za vama.

Rezka. Hočete-li morebiti kaj?

Martin. Ne — tega bi ne vedel. Vidite, nas eden ima dobro ime, pa ne more z vsakim se ongaviti —

Rezka. Prijatelj —

Martin. Nikar se ne jezite! To so prav za prav besede naše Urše. Jaz sem ón dan tako nekaj rekel, da, ko bi ne hoteli Potokarja, da vém pa za nekoga družega, in Urša nij niti besedice zinila; ali brž po tistem ognji in ko je potem raznesla se govorica, da brž ko ne ste vi sami z očetom — no, jaz ne recem nič — ali vi ste kar na enkrat ušli, da je moralo vsakemu čudno se zdeti; takrat je Urši jezik koj se razvozlal: Vidiš, dejala mi je, zdaj bi imel jo, kdor bi bil to žensko —! Med nama rečeno — Urša ima nabrušen jezik in pa dolg.

Rezka. Misliti si sme vsakdo, kar si hoče; ali govoriti — in to človeku v obraz, tega se pa vendar branim.

Martin. Res je, tega se morate vsakakor braniti. Ali pri nas bo to, kakor bob v steno. Naši ljudje imajo na vso vašo rodbino že od neke-daj piko, da je groza!

Rezka. Jaz tukaj nečem od nobenega nič.

Martin. To imate prav Re, da so nekteri tudi bolj pametni — jaz sam vém za enega — ki se ne méni za to, da ste požigalčeva — no, jaz še nijsem rekel — ali drugi bodo vanj tiščali, naj se nikar ne méni z vami —

Rezka. Naj pa pusti!

Martin. Ali vi ste tako — trinajst medvedov! — odkar je gorelo, ste tako nekako bleda —

moj odkritosrčni prijatelj — to vém, in tega nikedar pozabila ne bom.

Tone. To je pametna misel! Dà, jaz sem vaš odkritosrčni prijatelj! Verjemite mi, da se ne hvalim rad, ali take odkritosrčnosti še nij bilo na svetu, in — ubogam tudi, glejte, — že grem! Ali za četrť ure pridem zopet po vas. (Odide)

Rezka. Dober človek!

DRETI PRIZOR.

Martin. Rezka.

Martin. I trinajst medvedov! Torej se vendar nijsem motil!

Rezka. Ah, dober dan, gospod Sekač!

Martin. Serbus! Jaz grem tù-le iz vasi — iz te — tam — pa pred seboj vedno vidim nekoga hoditi navkreber. Tekoj sem dejal: ta je kakor požig — no, jaz še nijsem izustil, Rezka! Ali kdo pa hodi s Potokarjem, mislim si tako sam pri sebi — in ker ravno nimam silnega opravila, hitel sem za vama.

Rezka. Hočete-li morebiti kaj?

Martin. Ne — tega bi ne vedel. Vidite, nas eden ima dobro ime, pa ne more z vsakim se ongoviti —

Rezka. Prijatelj —

Martin. Nikar se ne jezite! To so prav za prav besede naše Urše. Jaz sem ón dan tako nekaj rekel, da, ko bi ne hoteli Potokarja, da vém pa za nekoga družega, in Urša nij niti besedice zinila; ali brž po tistem ognji in ko je potem raznesla se govorica, da brž ko ne ste vi sami z očetom — no, jaz ne rečem nič — ali vi ste kar na enkrat ušli, da je moralo vsakemu čudno se zdeti; takrat je Urši jezik koj se razvozlal: Vidiš, dejala mi je, zdaj bi imel jo, kdor bi bil to žensko —! Med nama rečeno — Urša ima nabrušen jezik in pa dolg.

Rezka. Misliti si sme vsakdo, kar si hoče; ali govoriti — in to človeku v obraz, tega se pa vendar branim.

Martin. Res je, tega se morate vsakakor braniti. Ali pri nas bo to, kakor bob v steno. Naši ljudje imajo na vso vašo rodbino že od nekdaj piko, da je groza!

Rezka. Jaz tukaj nečem od nobenega nič.

Martin. To imate prav Re, da so nekteri tudi bolj pametni — jaz sam vém za enega — ki se ne méni za to, da ste požigalčeva — no, jaz še nijsem rekel — ali drugi bodo vanj tiščali, naj se nikar ne méni z vami —

Rezka. Naj pa pusti!

Martin. Ali vi ste tako — trinajst medvedov! — odkar je gorelo, ste tako nekako bleda —

prav nič rudeča — in to se vam podá; verjemite mi, ko bi ne bilo jezikov, da bi bil v stanu —

Rezka. Hvala vam; največo dobroto pač mi skazete, če greste svojo pot.

Martin (jo gleda, potem sam seboj). Možgani so se jej zmešali! Škoda za deklè! Kaj se hoče? Taka je le! (Odide.)

Rezka. Ta človek govori, kar sliši v mesticu. O, da ste morali pred mano v grob, draga mati! Zdaj še le čutim, kaj je zapuščena sirota! (Odide na pokopališče.)

TRETJI PRIZOR.

Potokarica. Tone.

Potokarica. Pusti me, jaz moram govoriti ž njo, predno stopi čez prag. Če hoče, da se jaz iz svoje hiše selim — v božjem imenu, mi bode prav; ali pod eno streho ž njo jaz ne stanujem.

Tone. Ali, mati, —

Potokarica. Molči, ti tega ne razumeš, in ker sem ti malo popustila, pa že več ne veš, kje je konec litanij. Ali veš, kaj delaš?

Tone. Jako dobro; vzamem si najpoštenejše deklè iz celega mestica.

Potokarica. Najpoštenejšo?

Tone. Dà; vse vse druge nimajo niti polovice tako lepih lastnosti, kakor Rezka sama.

Potokarica. Tone!

Tone. Mati!

Potokarica. In ti hočeš skoraj sprejet biti v zadrugo rokodelsko?

Tone. Dà, hočem!

Potokarica. In meniš-li, da te sprejmó, zvedši, katero namerjaš vzeti?

Tone. Kaj pak je zadrugi do tega? Rezka bo ravno tako dobra žena mojstrova, kakor vsaka druga, pa še boljša, boljša bo!

Potokarica. Ali jaz ti pravim — pa, s teboj se dalje ne prepiram, ti si vès neumen, ali z dekletom bom spregovorila; ona je vselej preudarljiva — kje pa je?

Tone. Brž ko ne je šla na grob — ah, tù-le gre.

ČETRTI PRIZOR.

Rezka. Prejšna.

Rezka. O draga moja soseda! Nikar mi ne zamerite, da sem se predrznila na Tonetovo povabilo —

Potokarica. I zakaj neki, drago deklè?

Mene to veseli, da imate toliko zaupanja v mene; vi ste bili zmeraj pridno deklè —

Tone (sam seboj). No, vendar enkrat ena pametna beseda!

Potokarica. Jaz bi zmeraj rada videla vas pri sebi, da se nij ón dan prigodilo nekaj —

Tone (bolj na tihem). Ali mati!

Rezka. Ali mi hočete očitati?

Potokarica. I Bog obvaruj, nič očitati, saj vi ne morete nič zato, in kar vam Bog pošilja, to morate prenašati; ali, kakor pametna ženska zahtevali ne boste tega, da bi drugi trpeli zavolj vas.

Tone. Mati!

Rezka. Trpeli?

Potokarica. Ali morebiti mislite, da nam bo to na čast, če bomo v rodu z vami?

Tone. Mati!

Potokarica. Vi se vé da ne morete za to, da je vaš oče —

Tone. O, nič ne marajte za njih besede! Saj tako hudo ne mislijo —

Potokarica. Molčí, ona me že dobro uméje; jaz nimam nič proti njenej osobi, ali kar se človeku enkrat pripeti, to mu vedno ostane, in Rezka sama to sprevidi, da ne morem sprejeti neveste, za katero ni ljudje kazali s prstom.

Rezka. Ne, tega se vam, draga sosedá, nij treba bati! Moralo bi me zares sram biti, ko bi hotela kakor nalašč nekje prebivati — nekam se

vriniti, kjer se mi posmehujejo, dasi tega ne zaslužim — dà, ne zaslužim! In zato vas ne bodem nadlegovala.

Tone. Ali, Rezka, vsaj vi imejte pamet, če je mati že nimajo! Vi ste moja in jaz vas ne pustim, ko bi tudi vès svet proti meni stal.

Potokarica. Ali mi ne molčiš?

Tone. Ne, tù ne gre molčati. Jaz sem izvolil si Rezko in ne pustim je — dokler mi ona sama ne vzame vsega upanja. In če ona ne ostane pri nas, ker bi morebiti med priprosteži ne mogla prebiti, pojdem pa jaz za njo.

Potokarica. Kaj da? Ti bi hotel mater zapustiti zavoljo take —

Tone. Stojte — da vam ne izkipi kaj nesla-nega! Ali mislite, da le žena more zarad moža zapustiti stariše? Tudi sin vam more to!

Potokarica. Ti —

PETI PRIZOR.

Urška. Martin. Prejšni. Kasneje Grivec.

Urška. No, kje pa je tista požigalčeva — ah, dobro došli iz Ljubljane! No, ali smo prišli pogledat, kako je tukaj?

Tone. Urša, prosim, govorite kakor se spodobi; saj niste v mesnici.

Urška. Kaj, vi požeruh, vi boste meni ukazovali — ?

Tone. Notri do sodnega dné! Rezka je moja nevesta.

Urška. Le snejte jo!

Tone. In jaz ne trpim, da bi se kdo dotikal njene časti.

Urška. Njene časti — hahaha! (Bratu:) Smej se!

Martin. Hahaha!

Tone. Kaj se smejete? — Jaz vam tako zasolim —

Urška. Kaj? — Vi meni? — No, le poskusite! (Bratu:) Trešči ga ob tla!

Martin. Pusti to, Tone! Sicer te tacega naredim, da te deset krojačev skùp ne skrpa!

(Med tem se je nabralo več ljudi in med njimi tudi
Grivec.)

Urška. Da veste — ta ženska ne sme v mestice! Živa duša je ne vzame pod streho! (Sama seboj.) Le počakaj, jaz ti jo zasolim!

Grivec (Rezki). Sploh se mi čudno zdi od vas, deklè, da še vedno ostajete tukaj. Ali mari prihajate pogledat moje pogorišče? Da bi vas —

Potokarica. No, zdaj slišite! In jaz vam dam dober svèt, da se preselite kam drugam.

Rezka. Usmiljeni Bog! Ali je mogoče, da imajo ljudje tako kamneno srce? Bala sem se ljudskega zasmehovanja — ali take hude trmo-

glavosti se nijsem nadejala. Torej nij toliko prostora tukaj za-me, da bi mogla svojo trudno glavo položiti kam?

Tone. O le pojdite, Rezka! Pod našo streho je dosti prostora.

Martin. Pod našo tudi!

Urška (ga sune). Ali molčiš?!

Potokarica. Pri meni ga nij toliko, kolikor črnega za nohtom.

Urška. Pri nas je, kakor pometeno.

Grivec. Še tega se nam manjka, da bi skrbeli za otroke tistega, ki je zažgal nam streho nad glavó.

Ljudje. Proč od tod!

Rezka. O moj Bog!

ŠESTI PRIZOR.

Primož (ki se je že prej pokazal med vhodom na grobovje).

Prejšni.

Primož. Pojdi pa k meni, moja hči! Jaz, najubožnejši med temi, ki bodo enkrat vsi, kar jih je, pomoči iskali pri meni — jaz te vzamem pod streho, ker verjamem, da si nedolžna, in ako tudi bi ne verjel, storim pa kakor najpriprostejši sluga po božjej besedi in se usmilim nad grešnikom. (Gre spred.) Kaj se posmehujete?

Urška. Dobro srečo k takemu gostaču!

Primož. Sram vas bodi, da tukaj, na svetej meji med življenjem in smrtjo, tako trdovratno zapirate svoje srce in ne mislite, da tudi pred vami se lahko zapre óno veliko srce, od kterega mi vsi milosti pričakujemo. Kaj imate zoper deklè? Jaz jo dolgo poznam — ali mislite, da je storila kaj slabega?

Tone. Niti najmanjše stvarice! In ko bi vedeli, kaj je storila —

Rezka. Tone!

Tone. Morali bi jej poljubiti roke.

Rezka. Jaz vam prepovedujem —

Tone. Njen oče je zažgal in ona — ona pa je hotela krivico vzeti na-se.

Primož. O pojdi sem, deklè! — In ako pogrešaš očeta, nasloni se staremu grobokopu na srce; ta vé, kaj je žalost in nesreča, in kader jaz zamežim, našel se bo gotovo zopet kdo, ki te sprejame v svoje naročje.

Potokarica. To je vse lepo — ali ona je le vendar požigalčeva —

Primož. In to je vsa njena krivda! — In to vam daje pravico tako neusmiljeno ravnati ž njo? Ali ste vi zato kaj boljši? Ali mislite, da naši očetje niso grešili, če tudi njihovi grehi niso prišli na dan? Ali mislite to? Ali pa morete presoditi, kateri greh je teži pred večnega sodnika stolom? — Jaz rajši priznam, da sem grešnik, in

rajši imam opraviti z grešnikovim otrokom, nego da bi zametaval ga in s tem človekoljubnosti v obraz bfl. Pojdi, moja reva, pojdi! (Odhaja peljaje Rezko; drugi odstopajo na drugo stran.)

SEDMI PRIZOR.

Peter, Vrnè in Leskovčeva. Prejšni.

Peter (še zunaj). Ah, tù-le so vsi skupaj! Pojdi, oče! (Hitro nastopi in gré tekoj k Tonetu in Rezki.)

Primož. Ah, moj dečko! Že nazaj?

Vrnè. Dobro zdravje, oče! Mi smo bili že doma, pa vas nijsmo mogli pričakati. (Tonetu:) Ah, tudi vi že tukaj?

Primož. Ali se poznate? No, tem bolje; ta-le bo zdaj naša najemnica, zato ker jej v celem mesticu ne privoščijo kamena pod glavo.

Vrnè. Temu dekletu? (Jo prime za roko.) Voda naj me vzame — kdo ima kaj zoper njo? (Godrnjanje med ljudmi.) Ona je nedolžna, kar je pa njen oče zakrivil, to se bo poravnalo. Tukaj-le je njegova sestra prišla iz Ljubljane —

Vsi. Ah!

Potokarica. Nij mogoče? (Hiti k njej.) Vrabčeva Nežka? Oj ti moja najljubša — ali poznate še Vratarjevo, ki je vzela Potokarja?

Leskovčeva. Ali ste vi tista? No, to me veseli!

Vrnè. Ona in jaz bova povrnila škodo po ognji napravljeno in karkoli še ima tirjati kdo.

Grivec. Ah, to je vse kaj družega! Jaz nimam nič zoper Rezko — ona je bila zmeraj pridna.

Drugi. Jako pridna.

Primož. To rad slišim.

Urška. Glej jih norcev! (Odide.)

Martin. Tej se je pokadilo! (Gre za njo; tudi drugi ljudje se zgublajo.)

Potokarica. Vsak naj po svoji pameti ravna, jaz sem zadovoljna z vsem in nobenemu nič ne zapovedujem; ali pri tem ostanem: požigalec je požigalec — in njegova hči ostane njegova hči. Z Bogom vsi skupaj! (Odide.)

Leskovčeva. Ta žena je kakor Turek! Govori, kakor da bi hotela iz zgol ljubezni snesti človeka, med tem pa — (Noslja.) Jaz sem tudi se jezila, ali ko so mi razložili, dala sem kar koj napreči — in zdaj sem tukaj! Ti si pošteno deklè, in boš moja z obema sestrama.

Tone. Hvala Bogu! Zdaj bo vse dobro, Rezka!

Rezka. Ne, ne — dobrega tù ne bode nič več.

Tone. Ali ne bodite vendar taki —

Rezka. Kaj mislite, da hudobno mišljenje je po polnem izginilo iz src vaših ljudi? Kaj

mislite, da me bodo ljubili? S početka se bodo hlinili, ali pri najmanjšej priložnosti bodo zopet svoj srd hladili nad mano. Nikar ne mislite več na-me — jaz tukaj več ne morem biti srečna, jaz moram kam, kjer me živa duša ne pozna.

Tone. Dobro, potlej si pa tudi jaz zvežem culico, pa za vami.

Rezka. Vi dobri človek! Pomislite —

Vrnè. Ali otroci, ne bodite neumni, pa nikar se ne mučite zastonj. Ti bi rada šla nekam, kjer te ljudje ne poznajo? Ali bi šla prav daleč?

Peter. Pojdi k nam!

Vrnè (mu veli molčati). Ali greš? — Jaz imam lep kos zemlje —

Peter. Oh, in kake!

Vrnè. Tam bi mogla gospodariti in pri sebi imeti tudi svoji sestri.

Peter. Vsa moja misel.

Vrnè. Tam boš imela lepe nasade, poljá, vode, gozdov — kar si srce poželi. No? Jaz ti prepustim vse to.

Rezka. Kje pa je to?

Vrnè. Tam za morjem.

Tone. Ali je tam prostora tudi za-me?

Vrnè. Če je treba tudi za otroke tvoje.

Tone. Ah, Rezka, le hitro!

Rezka. Za zmeraj od doma? — In moj — oče?

Vrnè. Ne govori o njem — on o svojem

časi pride že za vami; zdaj vas bo moj Peter spremljal tje, in če tukaj preživim nekoga (Pogleda očeta), najdemo se zopet vsi skupaj.

Peter. Hejsa v Ameriko! To nam bo življenje! V gozd, na polje, nad ptice, nad ribe — po dnevi in po noči, hejsa!

Leskovčeva. I ti poredni Indijan! Ti mi izbujaš željo, da bi tudi jaz šla pogledat tje v Ameriko. Kaj misliš, Janez?

Vrnè (jej poda roko) Kakor ti drago!

Primož. No, le v božjem imenu se odpravljajte! Jaz vam ne bom dolgo na poti.

Vrnè. Oče!

Primož. Molči, sin, molči! Jaz sem svoje že preстал, vam — se smeje še življenje. Ne bojte se prihodnjih dni! Ali veš, moj sin, kako si prepeval? (Poje:)

Tam na jasnem nebu gleda
Bog premoder dol na svet.

(Vsi to ponavljajo.)

Bodi mirna. duša moja,
Močna roka tebe čuva!

(Vsi to ponavljajo, med tem pa počasi

igrališče se zagrne.)





